

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Institute for Social Research in Zagreb

Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja
The Centre for Educational Research and Development

DOPUNSKE ISPRAVE O STUDIJU U REPUBLICI HRVATSKOJ – PERSPEKTIVE VISOKIH UČILIŠTA O SADRŽAJU, KORIŠTENJU I DIGITALIZACIJI

Istraživačko izvješće

Zrinka Ristić Dedić i Boris Jokić

Zagreb, travanj 2020.

SADRŽAJ

A. UVOD	3
B. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	5
C. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	8
1. SADRŽAJ POSTOJEĆIH DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU	8
1.1. ANALIZA SADRŽAJA DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU	8
1.2. ELEMENTI SADRŽAJA DOPUNSKE ISPRAVE O STUDIJU – POGLED VISOKIH UČILIŠTA	14
1.3. PERSPEKTIVE VISOKIH UČILIŠTA O POSTOJEĆIM DOPUNSKIM ISPRAVAMA O STUDIJU – ZADOVOLJSTVO, IZAZOVI I PODRUČJA UNAPREĐENJA	17
2. IZDAVANJE DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU	24
2.1. IZDAVANJE DOPUNSKIH ISPRAVA OVISNO O VRSTI STUDIJSKOG PROGRAMA	24
2.2. POSTUPCI IZDAVANJA DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU	25
2.3. PERCEPCIJA IZAZOVA U PRIPREMI I IZDAVANJU DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU VISOKIH UČILIŠTA	27
2.4. ISKUSTVA IZDAVANJE DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU	29
3. PRAKSE PRIZNAVANJA RAZDOBLJA STUDIRANJA NA DRUGIM VISOKIM UČILIŠTIMA I KORIŠTENJU DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU U TOM PROCESU	30
4. STAVOVI PREDSTAVNIKA VISOKIH UČILIŠTA O DIGITALIZACIJI DIPLOMA I DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU	33
D. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	36

A. UVOD

U ovom su Izvješću predstavljeni prvi rezultati komparativne analize postojećih praksi izdavanja i primjene dopunske isprave o studiju na visokim učilištima u Republici Hrvatskoj. Izvješće je dio projekta koji za potrebe Ministarstva znanosti i obrazovanja provodi Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, a koji osim komparativne analize kao očekivani ishod ima izradu prijedloga koncepta i tehničke specifikacije platforme za digitalizaciju diplome i dopunske isprave o studiju. Sve navedene aktivnosti provode se u sklopu projekta „*TRACER – Transparency of Croatian Qualifications for Enhanced Recognition / Transparentnost hrvatskih kvalifikacija radi lakšeg priznavanja*“ financiranog iz ERASMUS+ programa, čiji je cilj stvaranje novoga pravnog okvira za dopunsku ispravu o studiju i stvaranje preduvjeta za buduću digitalizaciju isprave.

Visoka učilišta u Republici Hrvatskoj izdaju dopunsku ispravu o studiju u skladu s čl. 84. st. 5. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN broj 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15 i 131/17) koji propisuje da se „*uz svjedodžbu, diplomu ili potvrdu studentu bez naknade i na hrvatskome i engleskom jeziku izdaje i dopunska isprava o studiju kojom se potvrđuje koje je ispite položio i s kojom ocjenom te s drugim podacima potrebnim za razumijevanje stečene kvalifikacije.*“ Dopunska isprava predstavlja važan i potencijalno vrlo vrijedan izvor informacija visokim učilištima i poslodavcima o različitim aspektima studiranja. Ta isprava osobito može biti važna kao alat transparentnosti koji pridonosi učinkovitom priznavanju i prepoznavanju kvalifikacija te unapređenju akademske i radne mobilnosti u Europi. Anegdotalne spoznaje prethodnih godina upućuju na određene izazove u izdavanju i primjeni te isprave, a posebice na njezinu iskoristivost u hrvatskom kontekstu. Osobito je vidljiva potreba za primjerenijim strukturiranjem i ažuriranjem podataka u ispravi koji bi omogućili visokim učilištima, poslodavcima, centrima za priznavanje kvalifikacija i ostalim dionicima bolje razumijevanje stečenih kompetencija diplomiranih studenata. Navedena bi poboljšanja prije svega koristila pojedincima i njihovim aspiracijama prema nastavku obrazovanja ili zapošljavanju u Republici Hrvatskoj i inozemstvu.

Dosad se u Republici Hrvatskoj nisu provodila sustavna istraživanja o sadržaju, praksi izdavanja i korištenja dopunskih isprava o studiju, stoga se ovo istraživanje može smatrati otvaranjem te važne teme u okružju nacionalnoga visokoškolskog obrazovanja. U istraživanju su sudjelovala gotovo sva visoka učilišta u Republici Hrvatskoj čime su stečene spoznaje reprezentativne za sve razine visokoškolskog obrazovanja i za sve vrste nositelja.

Istraživanje je imalo sljedeće ciljeve koji su predstavljeni u ovom Izvješću za Ministarstvo znanosti i obrazovanja:

- 1) Analizirati postojeće prakse i iskustva visokih učilišta u Republici Hrvatskoj vezano uz izdavanje dopunskih isprava o studiju.

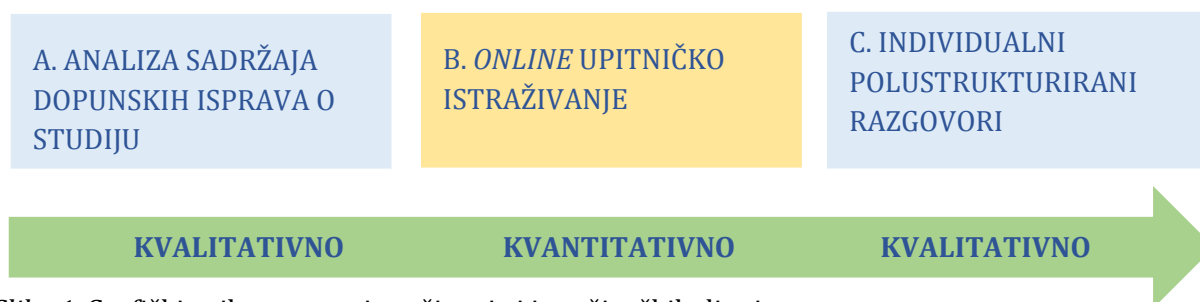
- 2) Analizirati sadržaj dopunskih isprava o studiju različitih studijskih programa visokih učilišta u Republici Hrvatskoj. Analitički okvir predstavljali su *Pravilnik o sadržaju diploma i dopunskih isprava o studiju* (NN 77/08 i 149/11) i *The Diploma Supplement Template / Predložak dopunske isprave o studiju* sa smjernicama koji su odobrili ministri EHEA-a u Parizu 2018. godine.
- 3) Analizirati postojeće prakse i iskustva visokih učilišta u Republici Hrvatskoj vezano uz korištenje dopunskih isprava o studiju u postupku priznavanja kvalifikacija stečenih na drugim visokim učilištima.

U završnome projektnom izvješću, koje će uslijediti nakon druge projektne dionice, uz tehničko rješenje Ministarstvu i javnosti bit će predstavljene preporuke za unapređivanje prakse izdavanja dopunskih isprava o studiju i usklađivanje sadržaja dokumenata s važećim pravilnicima i predlošcima.

B. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U razdoblju od listopada do prosinca 2020. godine provedeno je istraživanje miješanog modela sekvencijalnog tipa koje je uključivalo primjenu kvantitativnih i kvalitativnih metoda prikupljanja podataka s ciljem sveobuhvatnog odgovora na istraživačke ciljeve.

Istraživanje su činile tri povezane istraživačke dionice prikazane na Slici 1.

Slika 1. Grafički prikaz nacrtu istraživanja i istraživačkih dionica

U skladu sa sekvencijalnim određenjem nacrtu istraživanja spoznaje iz svake prethodne dionice informirale su izradu instrumentarija za prikupljanje podataka u sljedećoj dionici. Tako su analitički postupci vezani uz sadržaj dopunskih isprava utjecali na formulaciju čestica u upitničkom istraživanju, a analize odgovora visokih učilišta na pitanja u *online* upitniku na protokole korištene u razgovorima s predstavnicima visokih učilišta.

A. ANALIZA SADRŽAJA DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU

Visoka učilišta zamoljena su dostaviti primjere dopunskih isprava o studiju za različite studijske programe koje izvode. Visoka učilišta zamoljena su poslati dopunske isprave na hrvatskom i engleskom jeziku, što su gotovo svi i učinili. Od ukupno 127 aktivnih ustanova u visokom obrazovanju Republike Hrvatske njih je 109 poslalo primjere dopunskih isprava (85,8 % ukupnog broja).

Ukupno je prikupljeno 1116 dopunskih isprava, čime je osigurana kvalitetna osnova za sadržajnu analizu. Najveći broj dostavljenih dopunskih isprava odnosi se na preddiplomske i diplomske stručne i sveučilišne studije. Prikupljeni su podaci i o dopunskim ispravama za poslijediplomski doktorski studij premda u Republici Hrvatskoj ne postoji ustaljena praksa izdavanja dopunske isprave za tu vrstu studijskog programa.

Po sistematiziranju dopunskih isprava pristupilo se analizi uzorka od 259 prikupljenih isprava na hrvatskom i 177 na engleskom jeziku. Pri odabiru uzorka dopunskih isprava vodilo se računa da svaka visokoškolska ustanova bude zastupljena te da se unutar pojedine ustanove analizira primjer dopunske isprave za svaku vrstu studijskog programa koji ta ustanova izvodi. Prikupljeni dokumenti analizirani su s obzirom na posjedovanje odgovarajućih kvalitativnih i kvantitativnih podataka o stečenoj kvalifikaciji, što uključuje: korištenje standardne terminologije hrvatskog i engleskog jezika, provjeru usklađenosti ishoda učenja u ispravi s ishodima učenja odgovarajućega studijskog programa, provjeru

podataka o razini, sadržaju i rezultatima dobivene kvalifikacije, podataka o pristupu daljnjim razinama studija, reguliranim profesijama, mogućnostima zapošljavanja, podataka o sustavu visokog obrazovanja u RH i tako dalje.

Analitički postupci u ovoj dionici informirali su izradu *online* upitnika.

B. ONLINE UPITNIČKO ISTRAŽIVANJE

Početkom studenog provedeno je *online* anketno istraživanje praksi visokih učilišta u Republici Hrvatskoj vezanih uz izdavanje i korištenje dopunskih isprava o studiju. U toj je istraživačkoj dionici sudjelovalo 105 od 127 visokoškolskih ustanova upisanih u Upisnik visokih učilišta u nadležnosti Ministarstva znanosti i obrazovanja, što predstavlja 82,3 % ukupnog broja ustanova. U toj istraživačkoj dionici sudjelovalo je 77 sveučilišnih sastavnica (uključujući u nekim slučajevima sama sveučilišta) i 28 veleučilišta ili visokih škola. Od ukupnog broja visokih učilišta 86 bilo je javnih, a 19 privatnih visokih učilišta.

Za potrebe istraživanja e-poštom se kontaktiralo s uredima prodekana za nastavu i studente i organizacijskim jedinicama nadležnim za osiguravanje kvalitete svih visokih učilišta te su zamoljeni da upitnik u ime ustanove ispune osobe odgovorne za izdavanje dopunskih isprava te da njihovi odgovori predstavljaju samu ustanovu. Većinom su u tom dijelu istraživanja sudjelovali prodekani/prodekanice za nastavu i studente.

Online upitnik izrađen je s pomoću istraživačkog mrežnog alata Alchemer (Alchemer LLC, 2020). Upitnikom su ispitane prakse i iskustva izdavanja i korištenja dopunskih isprava o studiju te stavovi o postojećem sustavu i mogućoj digitalizaciji procesa izdavanja i korištenja digitalnih isprava o studiju.

C. INDIVIDUALNI POLUSTRUKTURIRANI RAZGOVORI

Krajem studenog provedeni su individualni polustrukturirani razgovori s predstavnicima visokih učilišta koji su nadležni za nastavu i studente ili s organizacijskim jedinicama nadležnim za osiguravanje kvalitete, s ciljem ispitivanja praksi i iskustava izdavanja dopunskih isprava o studiju, uz poseban naglasak na usklađenost izdanih dopunskih isprava o studiju s Pravilnikom o sadržaju diploma i dopunskih isprava o studiju te predloškom Diploma Supplement Template. U nekim su slučajevima sudionici bili predstavnici organizacijskih jedinica visokih učilišta koje su nadležne za priznavanje razdoblja studija i priznavanje inozemnih visokoškolskih kvalifikacija (uredi za akademsko priznavanje inozemnih visokoškolskih kvalifikacija) s ciljem ispitivanja praksi i iskustava korištenja dopunskih isprava o studiju u postupku priznavanja kvalifikacija stečenih na drugim visokim učilištima.

Razgovori su provedeni s pomoću programa za videokomunikaciju na daljinu. Svi su razgovori snimljeni i pohranjeni u obliku videosnimke.

U toj istraživačkoj dionici sudjelovala su 22 stručnjaka s 14 visokih učilišta, što predstavlja 11 % ukupnog broja visokih učilišta u Republici Hrvatskoj. Uzorak visokih učilišta određen je prigodno da bi odražavao maksimalni mogući varijabilitet. Tako se pri odabiru visokih učilišta vodilo računa o odgovarajućoj regionalnoj zastupljenosti i veličini učilišta (s obzirom

na broj studijskih programa i na broj upisanih studenata) te o zastupljenosti javnih i privatnih visokih učilišta kao i učilišta koja nude sveučilišne i stručne studije. U toj su istraživačkoj dionici sudjelovala dva rektorata, osam sveučilišnih sastavnica i četiri veleučilišta ili visoke škole, od kojih dva privatna.

C. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Predstavljanje rezultata organizirano je u četiri veće cjeline:

- analiza sadržaja postojećih dopunskih isprava koja se temelji na svim trima istraživačkim dionicama
- analiza odgovora predstavnika visokih učilišta o procesu i iskustvima izdavanja dopunskih isprava koja se temelji na *online* upitničkom istraživanju te na odgovorima tijekom polustrukturiranih individualnih razgovora
- analiza praksi priznavanja razdoblja studiranja na drugim visokim učilištima i korištenju dopunskih isprava o studiju u tom procesu o kojima izvještavaju predstavnici visokih učilišta u drugoj kvalitativnoj istraživačkoj dionici
- analiza stavova predstavnika visokih učilišta o digitalizaciji diploma i dopunskih isprava o studiju na osnovi *online* upitnika i razgovora s predstavnicima visokoškolskih ustanova.

Osim u prvom dijelu analize sadržaja postojećih dopunskih isprava u kojoj je predstavljena kodna analitička shema, svi ostali dijelovi poglavlja o rezultatima istraživanja slijede jedinstven obrazac. Prvo su prikazane upitničke mjere (obojene plavo) i teme za razgovor (obojene zeleno), a nakon toga prikazani su rezultati po određenome istraživačkom konceptu.

1. SADRŽAJ POSTOJEĆIH DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU

1.1. ANALIZA SADRŽAJA DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU

Za potrebe analize sadržaja prikupljenih dopunskih isprava o studiju visokih učilišta pripremljena je kodna shema prikazana u nastavku. Polja dopunske isprave o studiju, koja su predmet analize, određena su na temelju dvaju dokumenta:

- *Pravilnik o sadržaju diploma i dopunskih isprava o studiju* (NN 77/08 i 149/11)
- *Revised Template for the Diploma Supplement* (EHEA Paris, 2019).

Većina je analitičkih kodova određena kao binarna (ima ili nema podatka u dopunskoj ispravi o studiju).

Sljedeća polja:

- ishodi učenja
- pristup daljnjim razinama studija
- mogućnosti zapošljavanja i pristup reguliranoj profesiji

kodirana su kvalitativno, kratkim kvalitativnim osvrtom na predstavljene ključne elemente u polju. Za polje „dodatne informacije“ izdvojene su vrste popisanih dodatnih aktivnosti i postignuća.

Analiza sadržaja dopunskih isprava o studiju provedena je za svaku vrstu studijskog programa zasebno.

Tablica 1. Kodna shema za analizu sadržaja dopunskih isprava o studiju visokih učilišta

KATEGORIJA	POLJE DOPUNSKJE ISPRAVE O STUDIJU	ANALITIČKI KOD
OSNOVNE INFORMACIJE	nositelj studija	upisati naziv
	izvođač studija	upisati naziv
	naziv studija	upisati naziv
	dokument na hrvatskom ili engleskom jeziku	HRV/ENG
	godina izdavanja dopunske isprave	upisati godinu
NOSITELJ KVALIFIKACIJE	ime i prezime studenta, datum rođenja, JMBAG/MBS	ima/nema
PODACI O KVALIFIKACIJI	naziv obrazovne kvalifikacije na hrvatskom jeziku	ima/nema
	stečena titula na hrvatskom jeziku	ima/nema
	naziv studijskog programa	ima/nema
	naziv i pravni status visokog učilišta koje dodjeljuje kvalifikaciju	ima/nema
	naziv i pravni status visokog učilišta koje izvodi studijski program ako je različito od VU koje dodjeljuje kvalifikaciju	upisati ako ima
	akt odobrenja studijskog programa	ima/nema
	glavna područja/polja studijskog programa	upisati ako ima
	jezik/jezici na kojem se izvodi studij i provodi vrednovanje	ima/nema
PODACI O RAZINI I TRAJANJU KVALIFIKACIJE	razina kvalifikacije u Nacionalnome kvalifikacijskom okviru	ima/nema
	referencija razine kvalifikacije na QF-EHEA i/ili EQF	ima/nema
	trajanje studijskog programa u ECTS bodovima i/ili godinama	ima/nema
	potrebna obrazovna razina obrazovanja za upis na studijski program	ima/nema
PODACI O ZAVRŠENOME STUDIJSKOM PROGRAMU I POSTIGNUTIM REZULTATIMA	način izvođenja studija (redovni/izvanredni)	ima/nema
	zahtjevi studijskog programa	ima/nema
	ishodi učenja	kvalitativni osvrt + primjer
	popis kolegija	ima/nema
	ECTS bodovi po pojedinom kolegiju	ima/nema
	ukupan broj sati nastave na pojedinom kolegiju	ima/nema
	ispis ocjena za položene ispite na pojedinom kolegiju	ima/nema
	datumi polaganja ispita (tijek studijskog programa) pojedinog kolegija	ima/nema

	ukupno ECTS bodova na studijskom programu	ima/nema
	datum početka – datum završetka studijskog programa	ima/nema
	broj isprave o završetku studijskog programa	ima/nema
	naziv diplomskog (završnog) rada; mentor; datum obrane	ima/nema
	prikaz sustava ocjenjivanja	ima/nema
	opis raspodjele ocjena	ima/nema
	ukupna klasifikacija kvalifikacije / razina uspjeha (summa cum laude, merit itd.)	ima/nema
	postignuta prosječna ocjena na studijskom programu	ima/nema
	popis ili referencija na obvezne ili prepoznate aktivnosti obavljene izvan visokog učilišta (mobilnost, volontiranje, stručna praksa i sl.)	ima/nema
PODACI O FUNKCIJI KVALIFIKACIJE	pristup daljnjim razinama studija	kvalitativni osvrt
	mogućnosti zapošljavanja i pristup reguliranoj profesiji / stjecanje prava na profesionalni naslov ili prakticiranje profesije, prema nacionalnoj legislativi ili zahtjevima odgovorne institucije // mogućnosti koje kvalifikacija daje u pristupu određenoj profesiji (practiciranje profesije ili pristup sljedećoj fazi profesionalne certifikacije)	kvalitativni osvrt
DODATNE INFORMACIJE	dodatne informacije (postignuća stečena izvan programa, mobilnost, volontiranje, stručna praksa ili rad za koji nisu stečeni krediti, ali pridonose ishodima)	upisati vrste aktivnosti i postignuća ako su navedena
	izvori dodatnih informacija o kvalifikaciji (odjeli ili odsjeci institucija, ISVU, ENIC, NARIC)	upisati primjere
OVJERA DOPUNSKE ISPRAVE O STUDIJU	datum i mjesto izdavanja dopunske isprave	ima/nema
	ime i potpis potpisnika	ima/nema
	službena pozicija/funkcija potpisnika	ima/nema
	pečat koji osigurava autentičnost isprave	ima/nema
PODACI O SUSTAVU	podaci o sustavu visokoga obrazovanja u RH	ima/nema

Sadržajna analiza dopunskih isprava o studiju upućuje na to da dopunske isprave visokih učilišta gotovo u potpunosti slijede zahtjeve postojećih pravnih akata i preporuke europskog predloška. Sve analizirane dopunske isprave o studiju sadržavaju potpune podatke o nositelju kvalifikacije, opće podatke o kvalifikaciji te cjelovite podatke o razini i trajanju kvalifikacije. Sve analizirane dopunske isprave ovjerene su u skladu s pravilima te završavaju s relativno standardnim prikazom sustava visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

U dijelu „Podaci o kvalifikaciji“ tek poneka dopunska isprava o studiju ne sadržava podatak o stečenoj tituli na hrvatskom jeziku i nema jasno istaknut naziv studijskog programa. Polje *glavna područja/polja studijskog programa* jedino je polje unutar dijela „podaci o kvalifikaciji“ koje nije predviđeno u većini dopunskih isprava. Na preddiplomskoj i diplomskoj razini ta informacija o glavnom području/polju studijskog programa istaknuta je u rasponu od 18 % analiziranih dopunskih isprava za integrirane preddiplomske i diplomske studije do 37 % dopunskih isprava za preddiplomske stručne studije.

U dijelu „Podaci o razini i trajanju kvalifikacije“ u svim analiziranim dopunskim ispravama o studiju postoji informacija o razini kvalifikacije u Nacionalnome kvalifikacijskom okviru. Međutim, referencija na razinu kvalifikacije u *Qualifications Frameworks in the European Higher Education Area* (QF-EHEA) i/ili *European Qualifications Framework* (EQF) pojavljuje se tek iznimno u analiziranim dopunskim ispravama.

U dijelu „Podaci o završenome studijskom programu i postignutim rezultatima“ u svim analiziranim dopunskim ispravama o studiju navedeni su sljedeći podaci: način izvođenja studija, zahtjevi studijskog programa, popis kolegija, ECTS bodovi po pojedinom kolegiju, ispis ocjena za položene ispite na pojedinom kolegiju, prikaz sustava ocjenjivanja i postignuta prosječna ocjena na studijskom programu. U manjem dijelu analiziranih dopunskih isprava (ovisno o vrsti studijskog programa – između 0 % i 20 %) nedostaju sljedeći podaci: ukupan broj sati nastave na pojedinom kolegiju, ukupno ECTS bodova na studijskom programu, datum početka – datum završetka studijskog programa, opis raspodjele ocjena, broj isprave o završetku studijskog programa te naziv diplomskog (završnog) rada; mentor; datum obrane. Podatak o datumima polaganja ispita pojedinog kolegija nije prisutan također u manjem dijelu analiziranih dopunskih isprava (14 – 32 %, ovisno o vrsti studijskog programa). U sličnom udjelu dopunskih isprava (između 19 i 39%, ovisno o vrsti studijskog programa) nije naveden ni podatak o razini uspjeha (*summa cum laude*, *cum laude* itd.).

Analiza opisa ishoda učenja u dopunskim ispravama o studiju pokazuje da se pojavljuju četiri osnovna tipa opisa koji se međusobno razlikuju po detaljnosti i po načinu na koji su ishodi učenja koncipirani. U Tablici 2. prikazani su tipični primjeri pojedinog tipa opisa ishoda učenja.

Tablica 2. Tipologija opisa ishoda učenja

TIPOLOGIJA OPISA ISHODA UČENJA	PRIMJER A.	PRIMJER B.
1. U DOPUNSKOJ ISPRAVI O STUDIJU ISHODI UČENJA NISU NAVEDENI. ČITATELJ SE UPUĆUJE PROČITATI O ISHODIMA UČENJA NA MREŽNIM STRANICAMA FAKULTETA.	Zahtjevi studija i ishodi učenja: Uspješno položeni svi ispiti i druge obveze iz propisanog programa. Više informacija, posebice vezanih uz ishode učenja i sposobnosti, dostupne su na mrežnim stranicama Akademije.	Preddiplomski sveučilišni studij osposobljava kadrove za menadžment u turizmu, menadžment u hotelijerstvu, poslovnu administraciju te vođenje poslovnih sustava u hotelijerstvu i turizmu. Više informacija na mrežnim stranicama.
2. U DOPUNSKOJ ISPRAVI O STUDIJU ISHODI UČENJA DEFINIRAJU SE NA RAZINI STUDIJSKOG PROGRAMA, IZ POZICIJE ZAHTJEVA STUDIJSKOG PROGRAMA I/ILI PROFESIJE ZA KOJU SE STUDENT ŠKOLUJE.	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Dentalna medicina omogućuje studentu stjecanje znanja i kompetencija za obavljanje polivalentne dentalno-medicinske prakse. Kliničke kompetencije obuhvaćaju: pregled bolesnika, uspostavu dijagnoze i terapija, primjerenu komunikaciju s bolesnikom, dentalnim asistentom, dentalnim tehničarom i ostalim članovima tima, primjenu svih bioetičkih i pravnih normativa sukladno pravnoj regulativi Republike Hrvatske, pružanje prve pomoći vitalno ugroženim bolesnicima, upravljanje dentalno-medicinskim timom, odnosno dentalno medicinskom ordinacijom.	Osnovni cilj studija jest obrazovanje i osposobljavanje studenata za samostalno obavljanje stručnih poslova operativnog menadžmenta u gospodarskim, uslužnim, upravnim, kulturnim, turističkim i sličnim organizacijama i ustanovama. Prva dva semestra zajednički su dio studija, a nakon toga studenti nastavljaju obrazovanje kroz obvezne i izborne predmete izabranih usmjerenja Poslovna ekonomija i financije, Menadžment u kulturi, Menadžment uredskog poslovanja. Usmjerenje Poslovna ekonomija i financije koncipirano je u smjeru obrazovanja studenata temeljenom na suvremenim znanstvenim spoznajama u područjima ekonomije i financija, s ciljem stjecanja znanja i vještina u operativnom vođenju poslova u različitim poljima praktičnog djelovanja poduzeća i ustanova.
3. U DOPUNSKOJ ISPRAVI O STUDIJU ISHODI UČENJA DEFINIRAJU SE NA RAZINI STUDIJSKOG PROGRAMA, IZ POZICIJE STUDENTA. ISHODI NISU GRUPIRANI PO NEKOM KRITERIJU I NJIHOV JE BROJ RELATIVNO MALEN (DO 10). ISHODE MOGU ČINITI SADRŽAJI KOJE STUDENT TREBA SVLADATI TIJEKOM STUDIJA (USVOJITI ZNANJA IZ ODREĐENIH PODRUČJA).	Završetkom ovoga preddiplomskog studija prvostupnici stječu osnovna znanja iz matematike, razumijevanje fizikalnih zakonitosti i modela te visoko razvijenu informatičku pismenost. K tomu stječu i sposobnosti brzog rješavanja problema, usvajanja novih znanja i vještina, uz efikasnu prilagodbu novim problemima i situacijama. Prvostupnici su kroz preddiplomski studij Fizike usvojili temeljna znanja iz opće, kvantne i statističke fizike, klasične mehanike, elektrodinamike, elektronike te napredne matematike, računarstva i programiranja.	Sveučilišni prvostupnici religijske pedagogije i katehetike stekli su sljedeće kompetencije: 1. Poznavanje i razumijevanje temeljnih sadržaja povijesne, biblijske, sustavne i praktičke teologije. 2. Poznavanje i razumijevanje temeljnih filozofskih, psihologijskih i pedagoških znanja važnih za religijskopedagošku i katehetsku formaciju.

4. U DOPUNSKOJ ISPRAVI ISHODI UČENJA DEFINIRAJU SE NA RAZINI STUDIJSKOG PROGRAMA, IZ POZICIJE STUDENTA. ISHODI SU GRUPIRANI PO ODREĐENIM KATEGORIJAMA KOJE OZNAČAVAJU RAZINE KOGNITIVNIH PROCESA, VRSTE ZNANJA, VJEŠTINA I KOMPETENCIJA ITD. BROJ JE NAVEDENIH ISHODA UČENJA VEĆI. ISHODI NE ODRAŽAVAJU SAMO SADRŽAJE VEĆ OZNAČAVAJU I PROCESE (IZRAŽENE AKTIVNIM GLAGOLIMA).	Završetkom preddiplomskog stručnog studija Računarstva polaznici/polaznice stječu sljedeće skupine kompetencija: <i>Temeljne kompetencije:</i> Na praktičan način primjenjivati u programskom inženjerstvu relevantne matematičke modele. ... <i>Specifične profesionalne kompetencije:</i> Suvereno se koristiti osnovnim naredbama za kontrolu tijeka programa barem u jednom programskom jeziku. ... <i>Metodološke kompetencije:</i> Detaljno poznavanje metodologije vođenja projekta u struci. ... <i>Interdisciplinarne kompetencije:</i> Komunicirati sa suradnicima i korisnicima usluga. ...	Sveučilišni prvostupnici inženjeri strojarstva stječu sljedeće kompetencije: <i>1. Poznavanje i razumijevanje:</i> - odgovarajućih matematičkih načela i tehnika važnih za strojarstvo i inženjerstvo ... <i>2. Inženjerska analiza:</i> - sposobnost primjene stečenih znanja za identifikaciju, oblikovanje i rješavanje inženjerskih problema ... <i>3. Inženjersko projektiranje:</i> - razumijevanje metodologije izradbe projekata u području strojarstva i inženjerske tehnologije te sposobnost korištenja odgovarajućih matematičkih metoda i pomagala informacijske tehnologije. ...
---	---	--

Analiza upućuje na to da u dopunskim ispravama dominiraju treći i četvrti tip opisa ishoda učenja, dok se prvi i drugi tip pojavljuje rijetko, neovisno o vrsti studijskog programa. Većina visokih učilišta opisuje zahtjeve studija i ishoda učenja iz perspektive studenta i onoga što on zna i može učiniti nakon završetka određenoga studijskog programa. Ishodi učenja prikazani u dopunskoj ispravi o studiju sasvim odgovaraju ishodima učenja na razini cjelokupnoga studijskog programa koji su navedeni na mrežnim stranicama visokih učilišta u opisima studijskog programa.

U dijelu „Podaci o funkciji kvalifikacije“ u svim analiziranim dopunskim ispravama o studiju postoje polja vezana uz pristup daljnjim razinama studija i profesionalnom statusu nakon završetka studijskog programa. U pravilu, te su rubrike napisane sažeto i sadržavaju opće informacije. Pristup daljnjim razinama studija konkretnije je opisan u dijelu mogućnosti nastavka obrazovanja unutar iste institucije visokog obrazovanja, dok se čitatelj upućuje na potrebu konzultiranja drugih izvora i izučavanja konkretnih uvjeta za upis više razine obrazovanja na drugim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj i inozemstvu.

Profesionalni status u većini je dopunskih isprava o studiju opisan koncizno kroz ovlaštenje korištenja zakonski zaštićenoga akademskog, odnosno stručnog naziva i izvršavanje stručnih poslova u područjima za koja je nositelj kvalifikacije osposobljen. U dijelu dopunskih isprava u tom se polju detaljnije nabrajaju institucije i/ili područja u kojima osoba može raditi ili se navode kompetencije nositelja kvalifikacije i opisi posla koje može obavljati. U reguliranim profesijama, izravno se daju referencije na relevantne institucije i zakone koji reguliraju pristup profesionalnoj certifikaciji odnosno pristup i prakticiranje profesije.

U dijelu „Dodatne informacije“, polje dodatne informacije većinom nije popunjeno. Kad sadržava informacije o dodatnim aktivnostima i postignućima studenta, one su raznolike, o čemu će biti riječi u drugim dijelovima izvješća. Izvori dodatnih informacije o kvalifikaciji koji se navode uglavnom su mrežni izvori visokoškolske institucije, sveučilišta i Ministarstva znanosti i obrazovanja te kontakt studentske službe / ureda za studente.

1.2. ELEMENTI SADRŽAJA DOPUNSKJE ISPRAVE O STUDIJU – POGLED VISOKIH UČILIŠTA

UPITNIČKA MJERA

O sadržajnom aspektu dopunskih isprava o studiju u *online* upitniku postavljeno je pet pitanja:

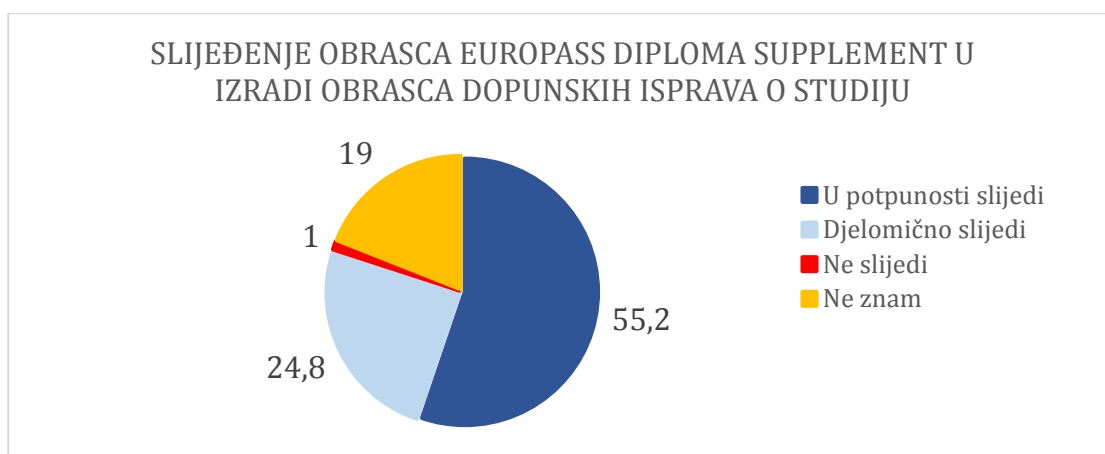
1. *Tko je izradio osnovni obrazac dopunske isprave o studiju koje izdaje vaše visoko učilište?*
Mogući odgovori bili su a) naše visoko učilište, b) sveučilište, c) netko drugi i d) ne znam.
2. *Slijedi li obrazac dopunskih isprava o studiju koje izdaje vaše visoko učilište elemente koje sadržava europski obrazac/ Europass Diploma Supplementa?*
Mogući odgovori bili su: a) u potpunosti slijedi, b) djelomično slijedi, c) ne slijedi i d) ne znam.

3. *Ako se dio studijskog programa (neki kolegiji) izvodi na stranom jeziku, bilježi li se to i na koji način u dopunskoj ispravi o studiju? Molimo vas ukratko opišite.*
4. *Evidentira li se u dopunskoj ispravi o studiju priznavanje prethodnog učenja? 1. izvannastavne aktivnosti, 2. dodatno stečeni ECTS bodovi, 3. mobilnost, 4. neformalno i informalno učenje, 5. volontiranje i 6. ostalo.*
Predviđeni odgovori bili su: DA/NE.
5. *Na koji se način u dopunskoj ispravi o studiju bilježi priznavanje prethodnog učenja? Molimo vas ukratko opišite.*

REZULTATI

Odgovori upućuju na to da visoka učilišta izdaju dopunske isprave o studiju na temelju pripremljenih i propisanih obrazaca. Prema iskazima sudionika istraživanja, osnovni obrazac dopunske isprave o studiju izradilo je u 54,3 % slučajeva visoko učilište, a u 28,6 % sveučilište, dok taj podatak nije poznat za 6,7 % sudionika. Dio visokih učilišta (10,5 %) navodi da je obrazac napravljen prema predlošku Ministarstva znanosti i obrazovanja ili iz nekog drugog izvora.

Na Slici 2. prikazani su odgovori sudionika vezano uz slijeđenje obrasca *Europass diploma supplementa* u izradi obrasca dopunskih isprava o studiju.

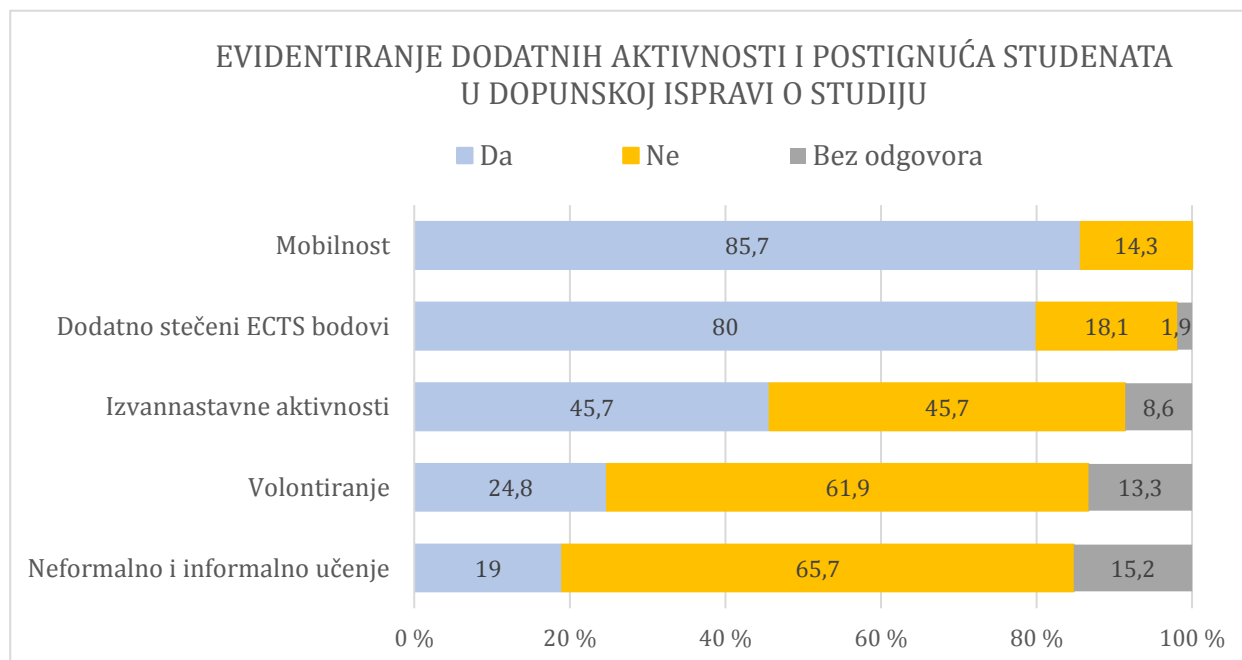

Slika 2. Postotni odgovori predstavnika visokih učilišta na pitanje Slijedi li obrazac dopunskih isprava o studiju koje izdaje vaše visoko učilište elemente koje sadržava europski obrazac/ Europass Diploma Supplementa?

Većina sudionika smatra da obrazac dopunskih isprava o studiju koje izdaje njihovo visoko učilište slijedi elemente koje sadržava europski obrazac. Tako 55,2 % sudionika smatra da njihova dopunska isprava u potpunosti slijedi europski obrazac, a 24,8 % djelomično. U slučaju da se dio studijskog programa izvodi na stranom jeziku, to se u dopunskoj ispravi evidentira tako: a) da se navodi jezik na kojem se izvodi program ili kolegij, b) da se navodi izvorni naslov kolegija na stranom jeziku i c) da se daje napomena u opisu ishoda studijskog

programa. Položeni i priznati kolegiji u sklopu mobilnosti također se unose na originalnom jeziku u dopunsku ispravu.

Na Slici 3. prikazani su odgovori predstavnika visokih učilišta o evidentiranju dodatnih aktivnosti i postignuća studenata u dopunskoj ispravi o studiju.

Slika 3. Postotni odgovori predstavnika visokih učilišta o evidentiranju dodatnih aktivnosti i postignuća studenata u dopunskoj ispravi o studiju

Odgovori upućuju na to da većina visokih učilišta (86 %) bilježi mobilnost studenata: sudjelovanje u ERASMUS, CEEPUS i nekom drugom programu te ECTS bodove položenih kolegija na mobilnosti. Većina visokih učilišta (80 %) također u dopunskoj ispravi o studiju evidentira dodatno stečene ECTS bodove. Ti dodatni bodovi mogu biti stečeni u izbornim i fakultativnim predmetima unutar i izvan studijskog programa te nekim drugim aktivnostima za koje se dodjeljuju ECTS bodovi. U dopunskoj se ispravi dodatni položeni predmeti koji ne ulaze u prosječnu ocjenu upisuju ili u tablici položenih ispita ili u polje o dodatnim informacijama. Manje od polovice visokih učilišta bilježi izvannastavne aktivnosti studenta u dopunsku ispravu o studiju, dok je volontiranje dio rubrike o dodatnim aktivnostima tek za četvrtinu visokih učilišta.

Osim navedenih dodatnih aktivnosti i postignuća, određena visoka učilišta u dopunskoj ispravi o studiju bilježe još neke dodatne podatke o aktivnostima i učenju tijekom studija. To su: nagrade, pohvale i priznanja studentima (npr. Dekanova nagrada, Rektorova nagrada), potvrde o odrađenim demonstraturama, sudjelovanje u stručnoj praksi, znanstveno-istraživačkim i stručnim projektima, znanstvenim konferencijama, projektima popularizacije znanosti te podatke o objavljenim publikacijama. Ti se elementi opisno bilježe u dijelu isprave namijenjenom dodatnim informacijama. Otvoreni odgovori upućuju na to da visoka učilišta to čine u skladu s pravilima koje je razvilo visoko učilište, a to je obično na temelju molbe studenta za upis dodatnih aktivnosti i potvrda koje sam dostavlja, ako visoko učilište nije organizator aktivnosti.

1.3. PERSPEKTIVE VISOKIH UČILIŠTA O POSTOJEĆIM DOPUNSKIM ISPRAVAMA O STUDIJU – ZADOVOLJSTVO, IZAZOVI I PODRUČJA UNAPREĐENJA

UPITNIČKA MJERA

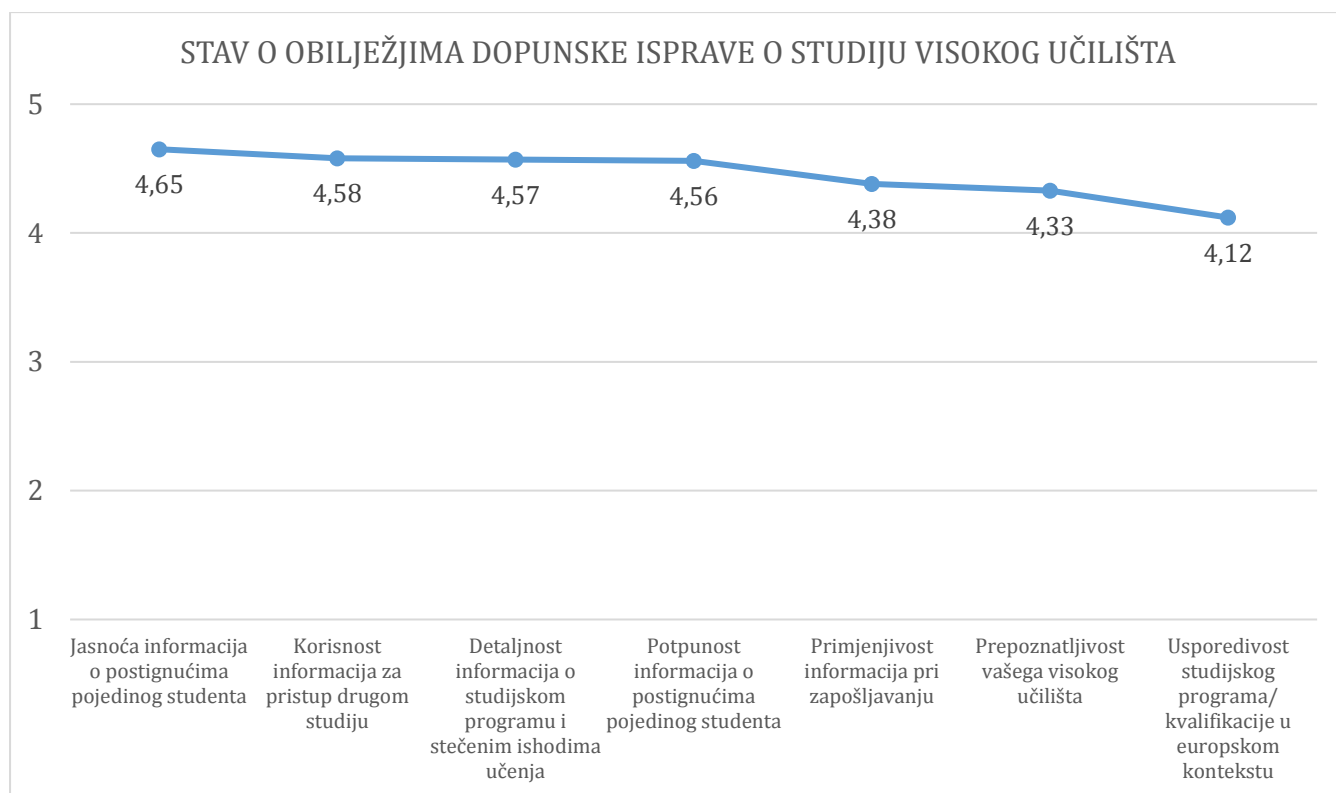
Stavovi sudionika o obilježjima dopunske isprave o studiju visokog učilišta ispitani su pitanjima:

Po vašem mišljenju, koliko se sljedeća obilježja odnose na dopunske isprave o studiju koje izdaje vaše visoko učilište?

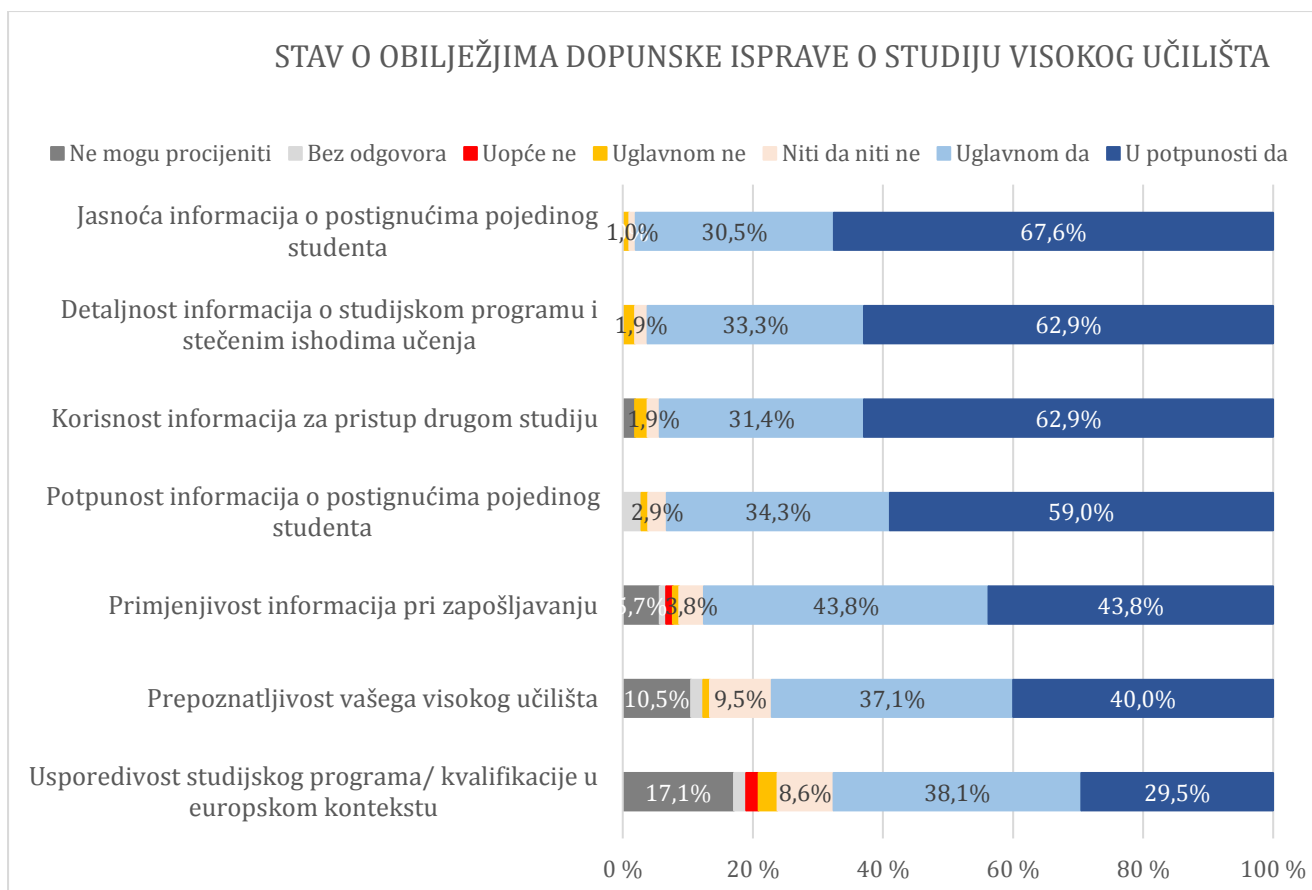
Sudionici su trebali procijeniti sedam obilježja dopunskih isprava. Ponuđeni su odgovori bili na ljestvici od 5 stupnjeva na kojoj je 1 označavalo uopće ne, 2 uglavnom ne, 3 niti da niti ne, 4 uglavnom da i 5 u potpunosti da. Bio je ponuđen i odgovor „ne mogu procijeniti“.

REZULTATI

Na Slici 4. prikazane su prosječne procjene obilježja dopunskih isprava o studiju koje izdaju visoka učilišta iz kojih su izdvojeni odgovori ne mogu procijeniti, a na Slici 5. postotni odgovori sudionika koji uključuju sve opcije odgovora.

Slika 4. Prosječne procjene obilježja dopunskih isprava o studiju koje izdaju visoka učilišta

Slika 5. Postotni odgovori predstavnika visokih učilišta o obilježjima dopunskih isprava o studiju koje izdaju visoka učilišta

Prosječne procjene obilježja dopunskih isprava o studiju pokazuju da sudionici istraživanja imaju vrlo pozitivne stavove o dopunskim ispravama koje izdaju njihova visoka učilišta. Na svim procenjivanim obilježjima, prosječna je procjena viša od 4 (za četiri je tvrdnje čak viša od 4,5). Čak 63 % sudionika smatra da se na njihove dopunske isprave u potpunosti odnose sljedeća obilježja: *detaljnost informacija o studijskom programu i stečenim ishodima učenja* i *korisnost informacija za pristup drugom studiju*. Nadalje, čak 59 % sudionika izjavljuje da se obilježje *potpunost informacija o postignućima pojedinog studenta* u potpunosti odnosi na njihovu dopunsku ispravu o studiju. Slijedi obilježje *primjenjivost informacija pri zapošljavanju* s 44 % odgovora „u potpunosti se odnosi“.

Najniže, iako u prosjeku i dalje visoke procjene, dane su za obilježja: *usporedivost studijskog programa / kvalifikacije u europskom kontekstu* i *prepoznatljivost visokog učilišta*. To su ujedno obilježja za koja znatan dio sudionika istraživanja odabire odgovor „ne mogu procijeniti“.

Sudionici istraživanja ne razlikuju se po percepciji obilježja dopunskih isprava njihovih visokih učilišta ovisno o tome predstavljaju li sveučilišne sastavnice ili veleučilište / visoke škole, kao ni ovisno o tome jesu li visoka učilišta javna ili privatna.

TEME ZA RAZGOVOR

U kvalitativnom dijelu istraživanja, dio razgovora s predstavnicima visokih učilišta bio je posvećen sadržaju dopunskih isprava o studiju koje izdaju visoka učilišta. Teme tog dijela razgovora bile su:

- A. Koje su dobre strane sadržaja postojeće isprave? Koji su sadržajni nedostaci postojećih isprava?*
- B. Jeste li zadovoljni kvalitetom sadržaja kojom vaše visoko učilište ispunjava dopunsku ispravu prema zadanim elementima? Kako se osigurava kvaliteta i pouzdanost podataka?*
- C. Po vašem mišljenju, jesu li u ispravama ishodi učenja i postignuti rezultati primjereno opisani? Ako nisu, kako bi se taj dio isprave mogao unaprijediti? Jesu li i u kojoj mjeri ishodi učenja u ispravi usklađeni s ishodima učenja odgovarajućega studijskog programa?*
- D. Po vašem mišljenju, jesu li dodatne aktivnosti i priznavanje prethodnog učenja studenata prikladno zabilježeni? Ako nisu, kako bi se taj dio isprave mogao unaprijediti? Sadržava li isprava relevantne i jasne podatke o pristupu daljnjim razinama studija, reguliranim profesijama, mogućnostima zapošljavanja?*
- E. Što bi trebalo promijeniti da bi informacije bile relevantnije i potpunije? Postoji li neki element koji bi trebao biti uključen u ispravu, a trenutačno nedostaje, ili neki element koji je suvišan?*
- F. Što mislite o usklađenosti formata i sadržaja dopunskih isprava na razini:*
 - 1. visokog obrazovanja Republike Hrvatske*
 - 2. europskog prostora visokog obrazovanja i šire.*

REZULTATI

ZADOVOLJSTVO SADRŽAJEM DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU

Potvrđujući rezultate upitničkog ispitivanja stavova o obilježjima dopunskih isprava o studiju, u kvalitativnom dijelu istraživanja predstavnici visokih učilišta također izražavaju zadovoljstvo sadržajem dopunskih isprava o studiju. U osvrtu na dobre strane postojećih dokumenata ističu da dopunske isprave o studiju na pregledan i cjelovit način daju ključne informacije o studijskom programu te stečenim kompetencijama i postignućima pojedinog studenta koje se mogu koristiti u različite svrhe: nastavak studiranja i zapošljavanje.

PITANJE KORIŠTENJA DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU PRI ZAPOŠLJAVANJU

Sudionici istraživanja, međutim, izražavaju određene sumnje u to koliko se dopunske isprave o studiju doista koriste u svrhu zapošljavanja, posebice u Republici Hrvatskoj. Sudionici smatraju da poslodavci ne prepoznaju u dovoljnoj mjeri dopunske isprave kao instrument koji im može pomoći u odabiru budućih zaposlenika istodobno izražavajući bojazan da pri zapošljavanju dominiraju nemeritokratski kriteriji, koji podatke iz dopunske isprave o studiju čine izlišnim.

U sljedećoj izjavi prorektorice javnog sveučilišta govori se upravo o nekorištenju dopunskih isprava o studiju od strane poslodavaca:

„Nije bilo toga da je dopunska isprava pomogla nekomu da ravnatelj škole vidi da netko za učitelja ima pojačane predmete... Više je koristi od dopunske isprave za inozemstvo,

nego u Republici Hrvatskoj. Tko to kod nas čita kad je kod nas zapošljavanje rijetko po zaslugama.“ RSJ¹

U sljedećem isječku razgovora prodekanica privatnoga visokog učilišta ističe različite svrhe dopunske isprave i potrebu poslodavaca da pronađu podatke koji su njima relevantni:

„Poslodavci i nastavak obrazovanja – to su različite sfere. Gledala sam različite primjere: što poslodavcu znači da je netko položio neki ispit s 3 ili ima prosjek ocjena 3,6 ili 3,5. Ne zna što se krije u pozadini te ocjene. Ne zna u kojem je programu student učio programiranje, koje je sve kompetencije pritom stekao... Neke informacije ih uostalom i ne zanimaju, npr. informacije o sustavu, prohodnosti. Uza svu tu šumu informacija koje sadržava dopunska isprava o studiju, poslodavci od šume ne vide drvo. Zato mislim da bi trebalo biti nešto u stilu kao što je kad se izdaje neka potvrda: „u koju se svrhu izdaje“. VP

O slabom korištenju dopunskih isprava o studiju od strane poslodavaca govori i sljedeći isječak razgovora s prorektoricom drugoga javnog sveučilišta:

„Poslodavci nemaju povjerenja u dopunske isprave. Traže od diplomanata dodatne isprave, uvjerenja kod zapošljavanja. Problem je što imamo programe s dva usmjerenja: znanstvenim i nastavnim. Kad smo predlagali akademske naslove, tražili smo da se doda nastavak educ. da bi se označilo tko bi trebao imati prioritet pri zapošljavanju na određenim radnim mjestima, ali to nije uvaženo – imaju isti akademski naslov. Nije uvaženo da se vidi razlika. Ravnatelj škole tako ne gledaju dopunske isprave, gledaju samo diplomu i akademski naslov.“ RSJ

U nekim je slučajevima već sama diploma prepoznata na tržištu i dodatne informacije nisu potrebne, kao što pokazuje sljedeća izjava prodekanice sveučilišne sastavnice:

„Sumnjam da poslodavci gledaju dopunsku ispravu. Već je dovoljna referencija da je završen FER. Studenti su razgrabljeni. Imamo problem i kod nas na fakultetu pronaći ljude za pozicije asistenata... tako da poslodavci nemaju interes za dopunsku ispravu, ali za nastavak studija može biti važna.“ SJ

O dodatnim zahtjevima poslodavaca koji nisu dostatno pokriveni sadržajem dopunske isprave o studiju govore sljedeće izjave prodekanica javnih visokih učilišta iz biomedicinskog područja:

„Dopunska isprava nije dovoljna za posao. Pripremamo dodatnu dokumentaciju za pristup profesiji. Dodatne isprave traže komore za sestre i fizioterapeute, primjerice trajanje i mjesto vježbovne nastave. Čak ni sam ovjereni prijepis kolegija i ocjena nije dovoljan, već treba o tome što je postignuto.“ VJ

„Na zahtjev vadim podatke o tome što je sve student prošao na praksi, koje je tehnike i metode svladao. To poslodavci žele znati.“ VJ

¹ Oznake visokih učilišta korištene u prikazu rezultata kvalitativne analize rezultata sastoje se od dva elementa. Prvi element sastoji se od određenja vrste visokog učilišta: RS – rektorat sveučilišta, S – sveučilišna sastavnica ili V – veleučilište. Drugi element sastoji se od određenja vlasništva visokog učilišta: J – javno visoko učilište i P – privatno visoko učilište.

Prema iskustvima visokih učilišta, veća je primjena dopunskih isprava o studiju u slučajevima kad studenti odlaze u inozemstvo. Iz tih su iskustava sudionici istraživanja uglavnom stekli dojam o funkcionalnosti i visokoj kvaliteti postojećih dopunskih isprava, o čemu govore sljedeći citati:

„Povratna informacija naših studenata jest da im dopunska isprava dobro dođe, da se uzima u obzir za studiranje i za posao.“ RSJ

„Nemamo informacije da je bilo ikakvih problema. Naši se diplomanti mogu upisati u većinu strukovnih organizacija u EU-u. Kad je studijski program međunarodno akreditiran i svatko to priznaje. Naš je student želio upis u komoru u Škotskoj. Kad je rekao da je program akreditiran, nije bilo problema.“ SJ

„Dobro je što kad naši studenti odlaze van raditi, imaju dopunsku ispravu jer je sve o studijskom programu pokriveno.“ SJ

„Naši ljudi idu van i predaju dokumente. Dosad nismo dobili povratnu informaciju da nešto s dopunskom ispravom ne valja. Gdje god da smo predali naše diplome i dopunske isprave, imali smo prolaznu ocjenu.“ SJ

IZAZOVI ZAHTEJEVA ZA UJEDNAČENIM SADRŽAJEM I FORMATOM DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU

Vezano uz usklađenost formata i sadržaja dopunskih isprava o studiju, sudionici istraživanja nemaju mnogo uvida, ali uvjerenja su da su dopunske isprave različitih visokih učilišta u Republici Hrvatskoj velikim dijelom sadržajno usklađene, posebno u obveznim poljima, dok se u formatu i redoslijedu informacija donekle i razlikuju. Po njihovim iskustvima u europskom prostoru visokog obrazovanja prisutna je znatno „veća šarolikost“ u formatu (papirnati, elektronski), vrstama informacija i njihovoj prezentaciji u dopunskoj ispravi o studiju.

Sudionici istraživanja smatraju da bi još veća ujednačenost sadržaja i formata dopunskih isprava mogla pridonijeti njihovom većem i boljem korištenju. O tome govori sljedeći isječak razgovora s dvoje prodekana sastavnica javnih sveučilišta:

„Trebalo bi ujednačiti isprave da ih poslodavci znaju iščitavati, a ne da svaki put dobiju drugačiju ispravu. Drugo je pitanje, naravno, hoće li poslodavci uopće to gledati.“ SJ

„Nisu baš usklađene isprave – više u sadržaju, nego u obliku. Naše grafičko rješenje pomalo i odmaže možda, jer nisu informacije na istoj stranici kao u nekim drugim institucijama. To može otežati čitanje.“ SJ

Međutim, visoka se učilišta slažu da valja zadržati i određenu fleksibilnost, odnosno mogućnost prilagodbe sadržaja dopunske isprave o studiju specifičnim potrebama određenih znanstveno-umjetničkih područja i zahtjeva profesija. Mnoga su visoka učilišta tu mogućnost iskoristila napravivši određene izmjene ili dopune u osnovni predložak, primjerice dodavanjem težinskog prosjeka ocjena s obzirom na ECTS opterećenje, uvrštavanjem informacija o zahtjevima određenih kolegija, detaljnijim opisom sustava ocjenjivanja i pozicije studenta unutar generacije, evidentiranjem podataka o eventualnom

mirovanju studentskog statusa (da bi se ispravno moglo izračunati realno vrijeme trajanja studiranja) i slično.

PODRUČJA ZA UNAPREĐENJE SADRŽAJA DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU: ISHODI UČENJA I DODATNE AKTIVNOSTI

Unatoč općem zadovoljstvu kvalitetom sadržaja dopunskih isprava o studiju, sudionici istraživanja jasno uočavaju dva područja za unapređenje sadržaja dopunskih isprava. Prvo područje odnosi se na **ishode učenja**. Oni su u dopunskim ispravama usklađeni s ishodima učenja odgovarajućega studijskog programa, ali često su suviše općeniti i ne opisuju u dovoljnoj mjeri znanja, vještine i kompetencije koje je student stekao tijekom studija iz pojedinih područja učenja.

Sljedeći citati s različitih visokih učilišta prenose ideje čelnika institucija o potrebi preispitivanja definiranja ishoda učenja na razini studijskih programa:

„Po sveučilišnim nam je pravilima definirano kako će biti iskazani ishodi učenja, a to je na razini studijskog programa. Možda bi ih trebalo personalizirati da se vidi što su studenti slušali na pojedinim predmetima. Sad svaki predmet ima petnaestak ishoda, pitanje je, međutim, kako to spojiti sve u jedan dokument... to bi prije bila mala knjižica, a ne isprava!“ SJ

„Ishodi bi se trebali povezati s pojedinim predmetima. Ako netko nastavlja studij, a nije cijeli kompatibilan, da se točno zna što je stekao na nižoj razini. Pitam se još jedino onda je li to previše informacija na jednom dokumentu.“ VJ

„Isprava je ograničena svojim fizičkim oblikom, da bi bila što potpunija, treba se riješiti svojega fizičkog oblika. Bili bi potrebni dodatni podaci za predmet, da se točno vidi što je to student završio.“ SJ

„Ishodi su definirani previše općenito. Izvodimo neke programe koji su bliski, a izlazne su kompetencije različite, a to se u dopunskim ispravama uopće ne vidi. Stoga mislim da bi trebalo malo konkretnije definirati ishode, konkretnije da se vide izlazne kompetencije. Ne previše da se ne limitiraju studenti, ali ipak malo konkretnije bi trebalo.“ SJ

Drugo područje koje traži poboljšanja u sadržajnom aspektu dopunske isprave o studiju odnosi se na **dodatne aktivnosti i postignuća** studenta tijekom studija. Visoka učilišta u tom dijelu imaju vrlo različite prakse i iskustva, koja proizlaze iz toga što uglavnom nema jasnih pravila (na nacionalnoj razini ni na razini sveučilišta) o tome koje se sve dodatne aktivnosti i postignuća popisuju i s kojom razinom informacija. Postavlja se pitanje upisa aktivnosti i postignuća stečenih izvan visokoškolske institucije i/ili sveučilišta, a kao poseban problem s kojim se još nisu prikladno pozabavili, visoka učilišta navode priznavanje prethodnoga informalnog i neformalnog učenja.

O potrebi za dogovorom o upisu dodatnih aktivnosti na višim razinama govore sljedeći isjecci razgovora s javnih i s privatnih visokih učilišta:

„Sveučilište ništa nije propisalo, samo naslovnicu. Sami smo odredili kako bi isprava trebala izgledati. Sami smo sve napravili, jer nema zadanih pravila. A trebalo bi

unificirati, to je logično. Jer kod nas svaki ima svoje. Kaos. Neki fakulteti kod nas i nisu u sustavu ISVU. I na razini države trebalo bi unificirati. Pa i u Europi... jer svi izdaju isprave. Može se unificirati, da bude što detaljnije, da imaš sve informacije, jer te informacije ionako postoje...” SJ

„To otvoreno polje bilo bi dobro strukturirati. Onda bi sve ustanove na jednak način upisivale podatke i lakše bi bilo uspoređivati osobe. Da, potreban je dogovor na razini države.” VP

„Dodatni su podaci neobvezujući, a predstavljaju dodanu vrijednost za studenta, daju potpuniju sliku njihovih postignuća. No problem je što se lakše dogovoriti za obvezne elemente nego za te dodatne. A tim se drugim lakše i manipulira.” SJ

Predstavnici nekih visokih učilišta izvještavaju o tome da su tijekom vremena mijenjali svoju praksu da bi obogatili isprave različitim relevantnim informacijama i zadovoljili potrebe studenata. Visoka učilišta razvila su procedure upisa dodatnih aktivnosti i one funkcioniraju jer je u interesu studenata da prijavljuju dodatne aktivnosti i postignuća te da ih imaju evidentirane u dopunskim ispravama.

Postavljanje jasnijih pravila ponekad je bilo posljedica uočenih problema na koje se naišlo pri izdavanju dopunske isprave, kao što pokazuje sljedeći isječak razgovora s prodekanicom za studente sa sastavnice javnog sveučilišta:

„Prvo je zamišljeno da u dopunsku ispravu ide sve. A onda se dogodilo da je jedan student imao 60 dodatnih aktivnosti. To je bilo toliko mnogo toga da dopunska isprava to jednostavno nije mogla prihvatiti. Stoga smo 2015. godine dogovorili da se upisuje samo ono što je Fakultet odredio, a da sve ostalo sami opisuju u svojim životopisima.” SJ

POSEBNI PROBLEMI VEZANI UZ SADRŽAJ DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU

Pojedina visoka učilišta izvješćuju i o nekim posebnim problemima uglavnom vezanim uz specifičnosti njihovih studijskih programa, a koja nisu riješena u postojećim sustavima izdavanja dopunskih isprava o studiju:

- bilježenje naslova diplomskim radovima na nekim stranim jezicima koji nisu podržani sustavom
- nedostatan prostor za popis kolegija na dvopredmetnim studijima (*„potrebno je upisati više od 100 kolegija, pa moramo bitno smanjiti fontove”*)
- nemogućnost odvajanja informacija relevantnih za pojedini studij na dvopredmetnim studijima (*„studentima bi često trebao prijepis ocjena i prosječna ocjena samo za jedan od dvaju studija, a to se u sustavu ne može dobiti”*)
- nemogućnost produkcije isprave na dvopredmetnom studiju koji se izvodi na dva visoka učilišta
- prijevod stručnih termina nije na visokoj razini.

Takvim su problemima visoka učilišta nastojala doskočiti posebnim prilagodbama unutar sustava ili nekim drugim, ne uvijek učinkovitim rješenjima (*„ručni unos”*).

2. IZDAVANJE DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU

2.1. IZDAVANJE DOPUNSKIH ISPRAVA OVISNO O VRSTI STUDIJSKOG PROGRAMA

UPITNIČKA MJERA

Za sve vrste studijskih programa koji se izvode na visokom učilištu predstavnici visokih učilišta trebali su odgovoriti izdaju li ili ne izdaju dopunsku ispravu o studiju.

U slučaju da izvode određenu vrstu studijskog programa, ali ne izdaju dopunsku ispravu zamoljeni su navesti razloge neizdavanja (pitanje otvorenog tipa).

REZULTATI

Podaci o postotku visokih učilišta koja izdaju dopunsku ispravu o studiju prikazani u Tablici 3. jasno upućuju na to da, za razliku od ostalih, na poslijediplomskoj razini nije u potpunosti uspostavljena praksa izdavanja dopunskih isprava o studiju.

Tablica 3. Izdavanje dopunskih isprava o studiju ovisno o vrsti studijskog programa

	Broj i postotak visokih učilišta koji izvode studijski program	Broj i postotak visokih učilišta koji izdaju dopunsku ispravu o studiju	Broj i postotak visokih učilišta koji ne izdaju dopunsku ispravu o studiju
Preddiplomski sveučilišni studij	66	65 (98,5 %)	1 (1,5 %)
Diplomski sveučilišni studij	67	67 (100 %)	0 (0 %)
Integrirani preddiplomski i diplomski studij	28	26 (92,9 %)	2 (7,1 %)
Poslijediplomski doktorski studij	54	9 (16,7 %)	45 (83,3 %)
Poslijediplomski specijalistički studij	40	22 (55 %)	18 (45 %)
Kratki stručni studij	3	2 (66,7 %)	1 (33,3 %)
Preddiplomski stručni studij	52	50 (96,2 %)	2 (3,8 %)
Specijalistički diplomski stručni studij	36	34 (94,4 %)	2 (5,5 %)

Visoka učilišta navode sljedeće razloge neizdavanja dopunskih isprava o studiju.

Preddiplomska / diplomatska razina:

- Visoko učilište nije nositelj, već samo izvođač/sunositelj studija.
- Za studij koji se izvodi u suradnji s drugom institucijom (međufakultetski dvopredmetni studij) ISVU ne omogućuje izdavanje isprave.
- Novi studij – prva generacija nije promovirana.

Poslijediplomska razina:

- Izdavanje diplome i dopunske isprave o studiju nije u nadležnosti visokog učilišta/ diplome izdaje sveučilište, a praksa izdavanja dopunske isprave o studiju nije uspostavljena.
- Dopunska isprava nije još uvedena jer nema zakonske obveze za poslijediplomske studije (doktorske i specijalističke studije).
- Poslijediplomski studiji ne vode se kroz sustav ISVU, nema modula za generiranje dopunske isprave za poslijediplomski studij.
- Dopunska je isprava u izradi / razmatra se njezino uvođenje / usuglašava se sadržaj i format.

2.2. POSTUPCI IZDAVANJA DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU

UPITNIČKA MJERA

Više pitanja u *online* upitniku odnosilo se na proces izdavanja dopunskih isprava o studiju.

To su sljedeća pitanja:

1. *Ima li vaše visoko učilište pravilnik o izdavanju i korištenju dopunskih isprava o studiju?*
Mogući odgovori bili su: DA/NE.
2. *Po završetku studijskog programa, dopunska isprava o studiju (1. primjerak) na vašem visokom učilištu izdaje se: a) automatizmom uz diplomu ili b) na zahtjev studenta.*
3. *Dopunska isprava o studiju na vašem visokom učilištu izdaje se: a) isključivo na hrvatskom jeziku, b) na hrvatskom jeziku, a na engleskom jeziku na zahtjev, c) istodobno na hrvatskom i engleskom jeziku i d) nešto drugo.*
4. *Dopunska isprava o studiju na vašem visokom učilištu izdaje se: a) samo u papirnatom obliku, b) samo u elektronskom obliku i c) i u papirnatom i elektronskom obliku.*
5. *Kojim se formatom koristite za dopunsku ispravu o studiju u elektronskom obliku?*
Mogući odgovori bili su: a) običan .pdf ili skenirani dokument, b) zaštićen .pdf dokument potpisan od strane čelnika visokog učilišta softverskim certifikatom, c) dokument u .pdfu zaštićen kvalificiranim elektronskim potpisom, potpisom koji zahtijeva hardverski certifikat (USB token) ili koristi Fina „e-Potpis u oblaku“, d) *online* pristup ispravi preko mrežne stranice ili službenog sučelja, e) digitalna značka (open badge), f) nešto drugo, što?
6. *Je li vaša digitalna dopunska isprava o studiju strojno čitljiva?*
Mogući odgovori bili su: DA/NE.
7. *Kojim se informacijskim sustavom vaše visoko učilište koristi za izdavanje dopunske isprave o studiju?*
Mogući odgovori bili su: a) ISVU, b) nekim drugi, kojim? i c) ne koristimo se nijednim informacijskim sustavom.
8. *Postoji li propisana naknada za izdavanje dopunske isprave o studiju?*
Mogući odgovori bili su: DA/NE.
9. *Koliko iznosi naknada: 1. za prvi primjerak dopunske isprave 2. za kopiju dopunske isprave / sljedeće primjerke (pitanje otvorenog tipa).*

REZULTATI

Pravilnik o izdavanju i korištenju dopunskih isprava o studiju ima 29,5 % visokih učilišta. Postotak učilišta koji ima vlastiti pravilnik veći je u kategoriji veleučilišta i visokih škola (42,9 %) nego kod sveučilišnih sastavnica (24,7 %).

Sva visoka učilišta uključena u istraživanje izdaju prvi primjerak dopunske isprave o studiju automatizmom uz diplomu. Velika većina ustanova izdaje dopunsku ispravu istodobno na hrvatskom i engleskom jeziku (83,8 %). Manji dio visokih učilišta (14,3 %) izdaje dopunsku ispravu na hrvatskom jeziku, a na zahtjev na engleskom jeziku. Jedna ustanova izdaje dopunsku ispravu isključivo na hrvatskom jeziku, dok jedna ustanova izdaje ispravu automatizmom na hrvatskom i engleskom jeziku za studente koji se vode kroz sustav ISVU, dok manjem broju studenata koji se ne vode kroz sustav ISVU izdaju ispravu na engleskom jeziku samo na zahtjev. Uz engleski jezik, pojedina visoka učilišta izdaju dopunsku ispravu i na njemačkom jeziku, na zahtjev studenta.

Većina visokih učilišta nema propisanu naknadu za izdavanje dopunske isprave (86,7 %). Manji dio ustanova (13,3 %) koje imaju propisanu naknadu za izdavanje dopunske isprave o studiju, vezuju cijenu izdavanja dopunske isprave s izdavanjem diplome, pri čemu naknada iznosi u prosjeku 350 do 400 kuna za prvi primjerak te između 150 i 250 kuna za sljedeće primjerke, odnosno kopije.

Gotova sva visoka učilišta (97,1 %) izdaju dopunsku ispravu isključivo u papirnatom obliku. Tri učilišta koja iskazuju da izdaju dopunsku ispravu i u papirnatom i u elektronskom obliku, koriste običan .pdf ili skenirani dokument kao format dopunske isprave u elektronskom obliku. Nijedan drugi format nije u uporabi. Analitički postupci potvrđuju da u Republici Hrvatskoj ne postoji praksa izdavanja digitaliziranih dopunskih isprava.

Za izdavanje dopunske isprave o studiju većina visokih učilišta koristi se informacijskim sustavom ISVU (67,6 %). Ostala visoka učilišta (24,8 %) koriste se vlastitim programima, nadogradnjom ISVU-a ili nekim drugim sustavima (npr. ISVU-RI, Edunet, Infoeduka itd). Osam visokih učilišta (7,6 %) navodi da se ne koriste nijednim informacijskim sustavom za izdavanje dopunskih isprava o studiju.

2.3. PERCEPCIJA IZAZOVA U PRIPREMI I IZDAVANJU DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU VISOKIH UČILIŠTA

UPITNIČKA MJERA

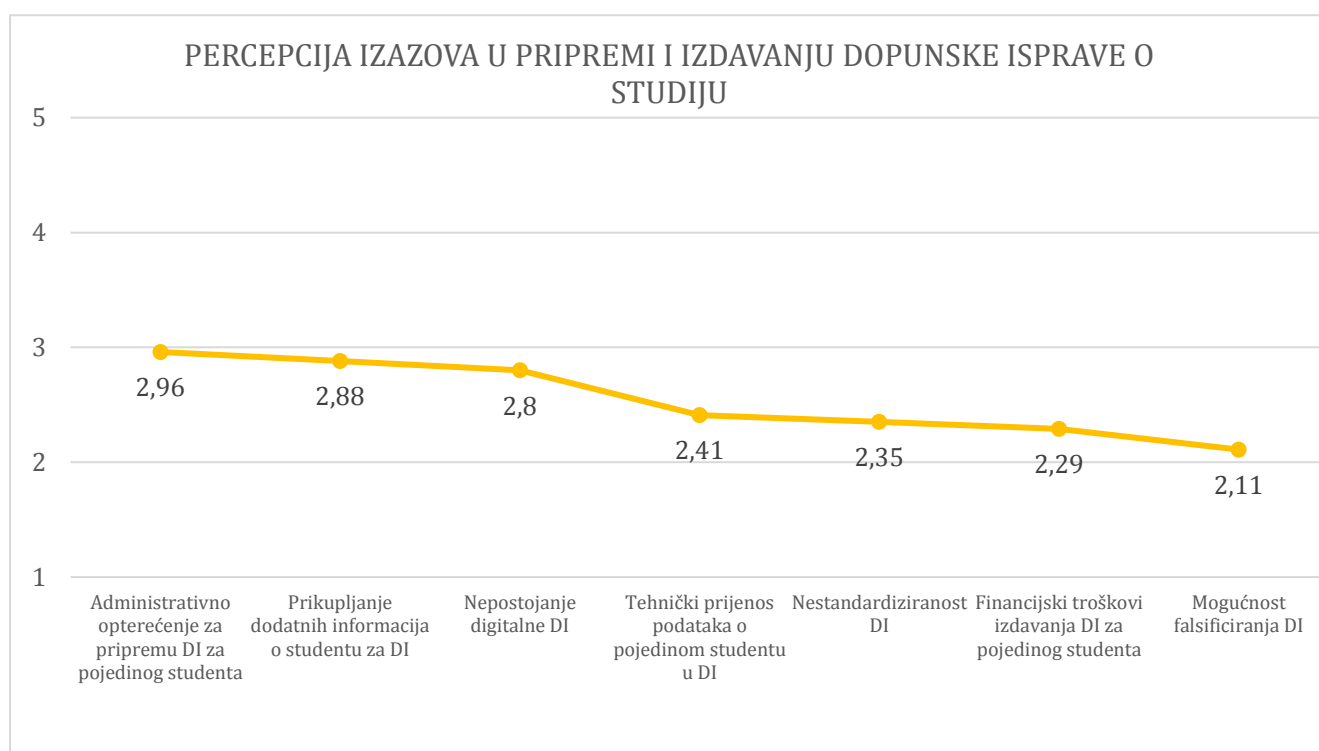
Doživljaj izazova u pripremi i izdavanju dopunskih isprava o studiju ispitan je s pomoću pitanja:

Koliko po vašem mišljenju sljedeće predstavlja izazov u pripremi i izdavanju dopunske isprave o studiju?

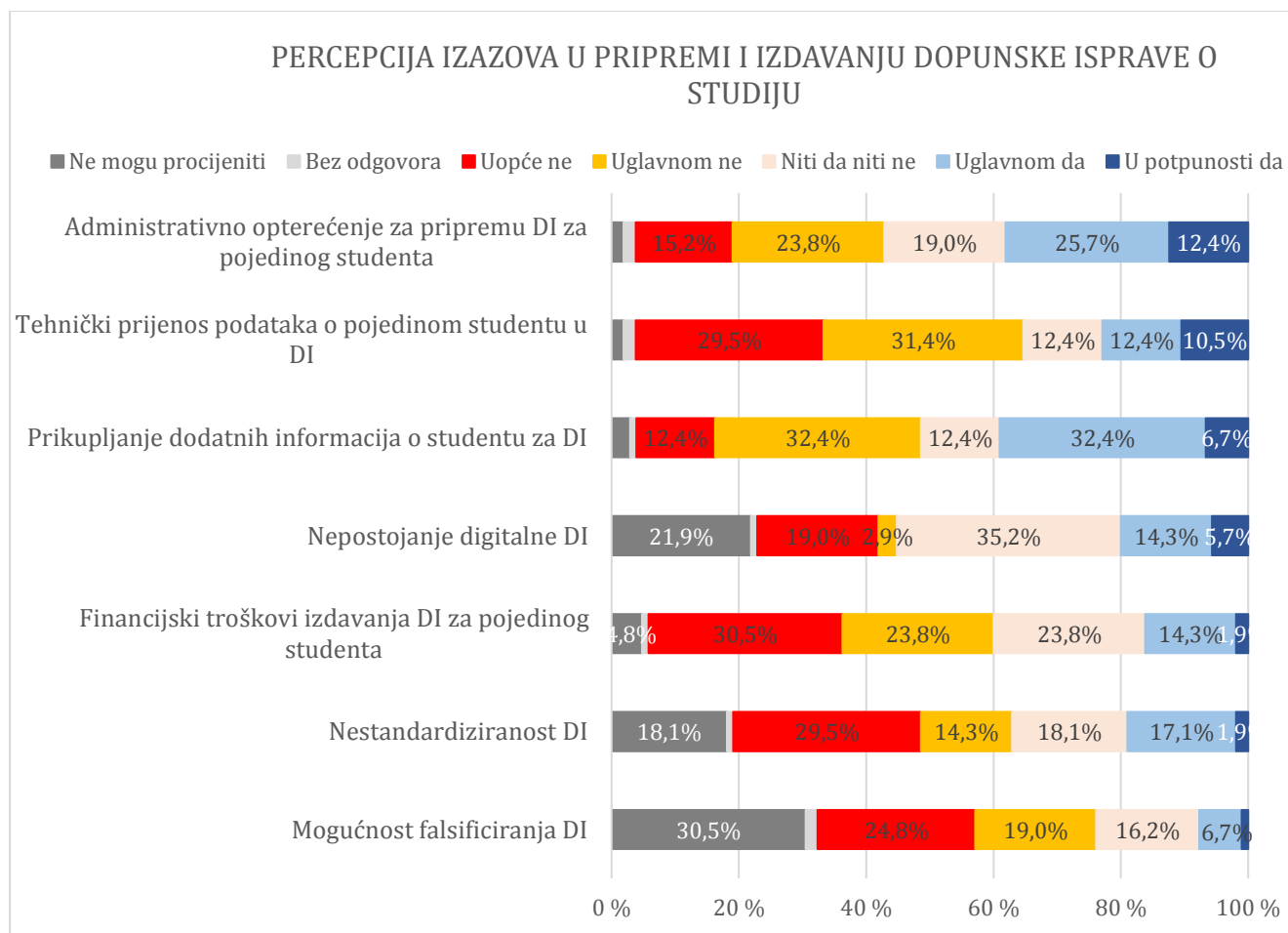
Sudionici su trebali procijeniti sedam aspekata vezanih uz pripremu i izdavanje dopunskih isprava o studiju. Ponuđeni su odgovori bili na ljestvici od 5 stupnjeva na kojoj je 1 označavalo uopće ne, 2 uglavnom ne, 3 niti da niti ne, 4 uglavnom da i 5 u potpunosti da. Bio je ponuđen i odgovor „ne mogu procijeniti“.

REZULTATI

Na Slici 6. prikazane su prosječne procjene mogućih izazova u pripremi i izdavanju dopunskih isprava o studiju iz kojih su izdvojeni odgovori ne mogu procijeniti, a na Slici 7. postotni odgovori sudionika koji uključuju sve opcije odgovora.

Slika 6. Prosječne procjene mogućih izazova u pripremi i izdavanju dopunskih isprava o studiju

Slika 7. Postotni odgovori predstavnika visokih učilišta o mogućim izazovima u pripremi i izdavanju dopunskih isprava o studiju

Prosječne procjene sudionika istraživanja upućuju na to da predstavnici visokih učilišta ne percipiraju proces izdavanja dopunskih isprava o studiju posebno izazovnim. Najvećim izazovima u pripremi i izdavanju dopunskih isprava predstavnici visokih učilišta vide *administrativno opterećenje za pripremu dopunske isprave za pojedinog studenta*, *prikupljanje dodatnih informacija o studentu za dopunsku ispravu* kao i *samo nepostojanje digitalne dopunske isprave o studiju*. Ipak, prosječne su procjene i na tim tvrdnjama blizu srednjoj ocjeni, odnosno odgovoru 'niti se odnosi niti ne odnosi na naše visoko učilište'.

Gledajući postotno, manje od 40 % sudionika istraživanja smatra da je priprema i izdavanje dopunskih isprava administrativno opterećenje kao i da je prikupljanje dodatnih informacija o studentu izazovno. Tehnički prijenos podataka o pojedinom studentu u dopunsku ispravu o studiju izazov je za 23 % visokih učilišta.

Financijski troškovi izdavanja dopunske isprave o studiju za pojedinog studenta i *mogućnost falsificiranja dopunske isprave o studiju* dobivaju najniže procjene sudionika istraživanja kao izazova pri pripremi i izdavanju dopunskih isprava. Valja, međutim, naglasiti da čak 30 % sudionika ne može procijeniti predstavlja li mogućnost falsificiranja dopunske isprave o studiju izazov koji se odnosi na njihovu visokoškolsku instituciju.

Sudionici istraživanja iz sveučilišnih sastavnica i veleučilišta / visokih škola međusobno se ne razlikuju po percepciji izazova u pripremi i izdavanju dopunskih isprava o studiju. Statistički značajne razlike po ovim tvrdnjama nisu utvrđene ni s obzirom na to jesu li visoka učilišta javna ili privatna.

2.4. ISKUSTVA IZDAVANJE DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU

TEME ZA RAZGOVOR

U kvalitativnom dijelu istraživanja dio razgovora s predstavnicima visokih učilišta bio je posvećen iskustvima s izdavanjem dopunskih isprava o studiju. Postavljena su sljedeća pitanja:

- A. *Koje su dobre strane postojećeg procesa izdavanja dopunske isprave?*
- B. *Što biste promijenili u procesu izdavanja dopunske isprave?*

REZULTATI

Visoka učilišta dodjeljuju dopunske isprave o studiju zajedno s diplomama tijekom čina promocije. Takav svečani čin predstavnici visokih učilišta podržavaju kao praksu koju treba nastaviti, čak i u slučaju uvođenja procesa digitalizacije diploma i dopunskih isprava.

Kod većine visokih učilišta moguće je ipak na zahtjev studenta osigurati i prijevremeno izdavanje dopunske isprave, prije same promocije.

Sam proces izdavanja dopunskih isprava predstavnici visokih učilišta smatraju uhodanim postupkom.

Sljedeći citati s različitih institucija pokazuju zadovoljstvo procesom izdavanja dopunskih isprava:

„Jednostavno povlačimo dopunsku ispravu iz sustava ISVU. Imamo dodatni program za format A3 ili A4. Sve je to vrlo jednostavno, ne znam kako to lakše napraviti.“ VJ

„Automatski se generira iz ISVU-a. Unose se podaci za svaki program, a kad je sve uneseno, postupak je vrlo jednostavan. Ovisi samo što smo dodatno unijeli, ostalo je unificirano.“ RSJ

„Izdavanje teče glatko. Referada sve rješava.“ SJ

Ipak, sam proces izrade dopunskih isprava zahtijeva znatan rad studentskih službi na unosu i u kontroli podataka koji se automatski ne prenose iz informacijskog sustava, kao i na formatiranju obrazaca za tisak.

Na nekim visokim učilištima proces nije nimalo jednostavan, kao što pokazuju sljedeći isječki razgovora s voditeljicama studentske službe:

„Dopunska isprava je kao finalni proizvod odličan, ali sam je proces izrade vrlo problematičan. Veliki nam je problem prebacivanje podataka iz informacijskog sustava. Teško nam je, 17 puta kontroliramo, ne možemo biti sigurni da je sve odmah dobro. Npr.

povuče krivu ocjenu... Napunim bazu, a van dobijem nešto drugo, tko zna što... Puno vremena se tu gubi – valjda pola godine radim na tome.“ SJ

„Za izdavanje isprave koristimo se generatorom iz ISVU-a. Dio je ručni rad jer se unose specifične informacije koje se mijenjaju iz godine u godinu. Ali ima i nekih problema, ispadne tekst iz formata, pa to treba popravljati... Ne stanu ni sve dodatne informacije.“ SJ

3. PRAKSE PRIZNAVANJA RAZDOBLJA STUDIRANJA NA DRUGIM VISOKIM UČILIŠTIMA I KORIŠTENJU DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU U TOM PROCESU

TEME ZA RAZGOVOR

U kvalitativnom dijelu istraživanja dio razgovora s predstavnicima visokih učilišta bio je posvećen praksama priznavanja razdoblja studiranja na drugim visokim učilištima i korištenju dopunskih isprava o studiju u tom procesu. Teme tog dijela razgovora bile su:

1. Kakav je na vašem visokom učilištu postupak priznavanja razdoblja studiranja na drugim visokim učilištima?

A. Na vašem visokom učilištu, koji studenti najčešće traže priznavanje razdoblja studiranja i/ili kvalifikacija stečenih na drugim visokim učilištima? Koliko takvih postupaka trebate provesti u jednoj tipičnoj akademskoj godini?

B. Razlikuje li se postupak priznavanja razdoblja studiranja na drugome visokom učilištu ovisno o tome pohađa li se studijski program u RH (prijelaz s drugog visokog učilišta) ili u inozemstvu:

a. za vaše studente koji su npr. na Erasmusu

b. za studente koji žele nastaviti studirati na vašoj ustanovi?

C. Koristite li se u tim slučajevima dopunskom ispravom? Na koji način uspoređujete studijske programe i kako stječete informacije o ishodima učenja i postignućima studenta?

2. Što su glavni izazovi u postupku priznavanja razdoblja studiranja i/ili kvalifikacija stečenih na drugim visokim učilištima?

3. Kako bi se mogao unaprijediti postupak priznavanja razdoblja studiranja i/ili kvalifikacija stečenih na drugim visokim učilištima:

a. na razini vašega visokog učilišta

b. na razini sustava visokog obrazovanja RH

c. na međunarodnoj razini (EU i šire)?

REZULTATI

Visoka učilišta susreću se s trima situacijama priznavanja razdoblja studiranja na drugim visokim učilištima:

1. prijelaz s drugoga visokog učilišta tijekom studija
2. boravak na programu mobilnosti na drugome visokom učilištu
3. upis studijskog programa na diplomskoj ili poslijediplomskoj razini.

Za sve navedene situacije na visokim učilištima postoje definirana pravila i procedure te uredi/službe kojima je priznavanje razdoblja studiranja na drugim visokim učilištima jedna od temeljnih zadaća. Dakako, u situaciji prijelaza s drugoga visokog učilišta tijekom studija, kao i boravka na programu mobilnosti, zbog nezavršenosti ne postoji dokument kao što je dopunska isprava o studiju, već se priznavanje položenih ispita i određivanje razlika provodi na temelju ovjerenog prijepisa ocjena i ovjerenoga nastavnog plana i programa studija odnosno informacija o sadržaju i ishodima učenja na pojedinim odslušanim i položenim kolegijima.

U dopunskim ispravama o studiju, visoka učilišta imaju praksu evidentirati prijelaz s drugoga visokog učilišta i boravak na programu mobilnosti, ali način bilježenja podataka o tome nije ujednačen. Neka učilišta navode da bilježe činjenicu o prijelazu/boravku na mobilnosti i o nazivu prethodne institucije u dodatnim informacijama, dok priznate kolegije, ocjene i ECTS bodove upisuju u tablicu položenih ispita, zajedno s onima koji su položeni na visokom učilištu. Druga visoka učilišta zasebno evidentiraju ispite i ECTS bodove položene na drugoj visokoškolskoj instituciji, a u tablici položenih ispita bilježe samo one koje je student položio na njihovu visokom učilištu.

U slučaju boravka na programu mobilnosti, u skladu s međuinstitucijskim ugovorima, unaprijed se sa studentima dogovara koje će kolegije slušati te se sklapa ugovor o učenju. Na taj su način studentima jasni svi aspekti priznavanja razdoblja studiranja nakon povratka na visoko učilište.

Dopunska isprava o studiju svoje značenje ima jedino u situaciji upisa studenta na studijski program na diplomskoj ili poslijediplomskoj razini, a koji je prethodnu razinu završio na drugome visokom učilištu. Samo priznavanje prethodne kvalifikacije ne provodi se, naravno, na pojedinome visokom učilištu pa je uloga visokog učilišta ograničena na odluku o tome mora li student za upis više razine studija odslušati neke kolegije i/ili položiti neke razlikovne ispite. Sam postupak donošenja te odluke razlikuje se ovisno o tome je li prethodna razina studija završena na nekome visokom učilištu u Republici Hrvatskoj ili u inozemstvu. U slučaju da je prethodna razina studija završena u Republici Hrvatskoj, visoka učilišta već imaju poznata rješenja koja sustavno primjenjuju na sve pojedinačne zahtjeve, s obzirom na to da su vrlo dobro upoznata s istovrsnim ili srodnim studijskim programima koji se izvode na domaćim visokim učilištima. Zbog te činjenice dopunska isprava o studiju nema veliku vrijednost u procesu upisa na višu razinu studija. O tome govori sljedeća izjava:

„Za upis na poslijediplomski studij koristi se prijepis ocjena. Mala smo zajednica, isti studiji unutar Republike Hrvatske se prepoznaju... Nije stoga potrebno konzultirati dopunsku ispravu o studiju. Osim ako završeni studij nije srodan, onda se konzultira dopunska isprava, a to rade voditelji poslijediplomskog studija.“ SJ

Stav da se dopunska isprava o studiju ne uzima u obzir pri upisu na diplomsku ili poslijediplomsku razinu zato što u tom procesu nije osobito korisna iskazan je u sljedećoj izjavi predstavnice privatnog visokog učilišta:

„Dopunska isprava nije krucijalna kod upisa diplomskog. To je taj problem što ona zapravo nema dovoljno informacija, u njoj se samo vide kolegiji, a sve ostalo je generički.

Osobno ne vidim nikakav poseban doprinos u tome naspram običnog prijepisa ocjena. Kod nas, u našoj dopunskoj ispravi se ipak zna koja je znanja i vještine student stekao, zaista su vidljivi ishodi učenja, može se vidjeti što je sve osoba radila. Inače, i na webu ustanove pišu isti ishodi. I ne vidi se koji su kolegiji pridonijeli svakom od tih ishoda.“ VP

O sličnom postupku koji ne uključuje dopunsku ispravu izvješćuju i fakulteti kojima studenti dolaze na diplomsku ili poslijediplomsku razinu iz zemalja iz bliskog okruženja (Bosna i Hercegovina, Republika Srbija):

„Najviše nam dolaze studenti iz Mostara, s fakulteta koji je pandan našem. Imamo formaliziranu proceduru putem Sveučilišta. Naše povjerenstvo odlučuje što se priznaje za nastavak. Dopunska isprava se ne koristi, imaju prijepis ocjena, a što se tiče programa, naši to već sve znaju – većinom i nema razlika.“ SJ

U slučaju da je prethodna razina studija završena na visokom učilištu u nekoj europskoj ili drugoj stranoj zemlji, visoko učilište koristi se mogućnošću saznavanja o studijskom programu i stečenim kompetencijama studenta preko dopunske isprave o studiju. U takvim se situacijama pojedinačno pristupa svakom slučaju i dopunska isprava u pravilu ima veću vrijednost. O korištenju dopunskih isprava u tim situacijama nastavka obrazovanja govore sljedeći citati s različitih visokih učilišta:

„Kad dolazi netko izvana, dopunska nam je isprava važnija. Većinom imaju nekakav drugačiji sustav ocjenjivanja pa nam je tad važno razumjeti kakav je sustav i kako pretvoriti ocjene.“ VP

„Sveučilište u koordinaciji s Nacionalnim centrom odradi priznavanje inozemne kvalifikacije. Mi samo radimo komplementiranje, pri čemu se koristimo dopunskom ispravom. Ako je studij prihvatljiv, ali ne potpuno kompatibilan, odredimo razlikovne ispite, iako je cjelovita kvalifikacija priznata.“ SJ

„U dopunskoj ispravi gledamo popis kolegija, bodovno opterećenje... Postoji poveznica na studijski program pa gledamo strukturu programa, opis kolegija... Često programi imaju neke specifičnosti, ali su po ishodima učenja dosta slični. Moramo tu pokazati dosta fleksibilnosti jer nisu uvijek isti naslovi i isti sadržaji, ali ishodi su zapravo slični.“ RSJ

4. STAVOVI PREDSTAVNIKA VISOKIH UČILIŠTA O DIGITALIZACIJI DIPLOMA I DOPUNSKIH ISPRAVA O STUDIJU

UPITNIČKA MJERA

Predstavnici visokih učilišta imali su priliku iskazati svoje stavove o digitalizaciji diploma i dopunskih isprava o studiju odgovarajući na sljedeće pitanje u upitniku:

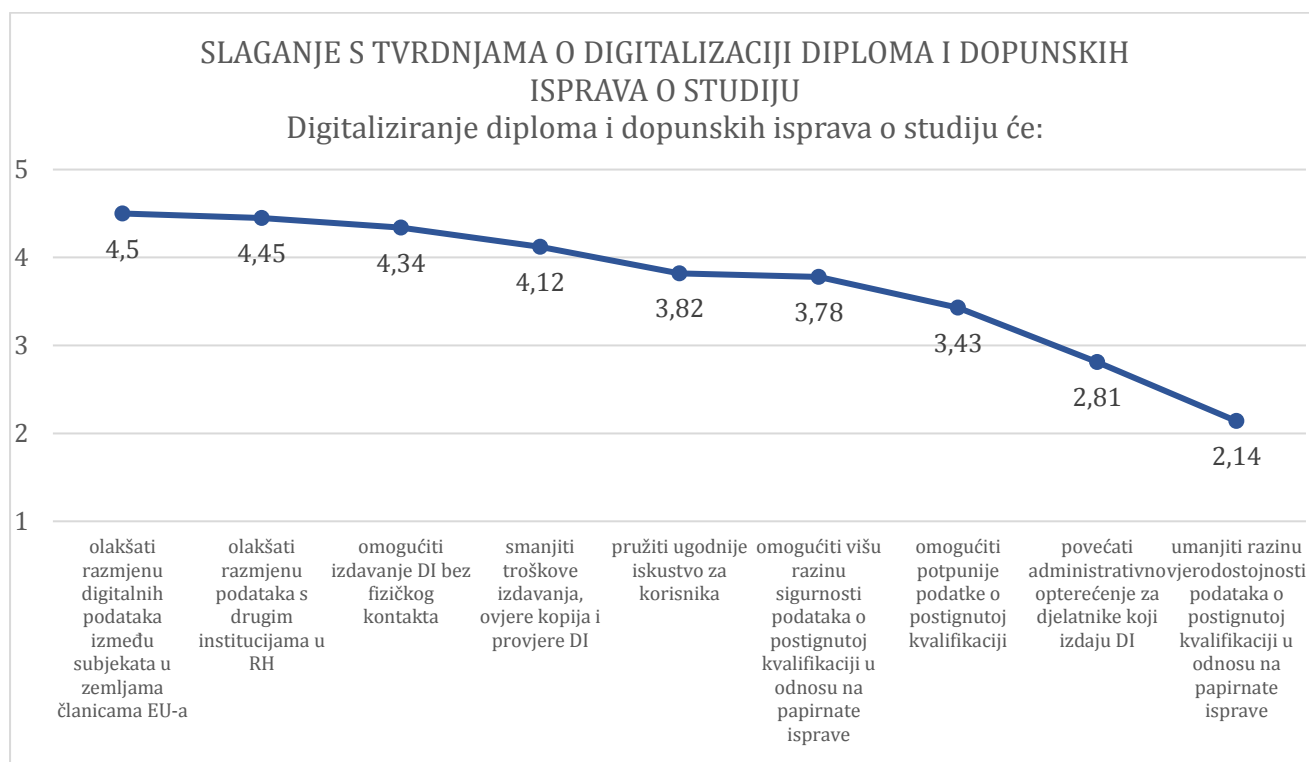
U skoroj budućnosti u Republici Hrvatskoj želi se provesti proces digitalizacije diploma i dopunskih isprava o studiju. Koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama o digitalizaciji diploma i dopunskih isprava o studiju?

Digitaliziranje diploma i dopunskih isprava o studiju će:

Ponudeni su odgovori bili na ljestvici od 5 stupnjeva na kojoj je 1 označavalo uopće se ne slažem, 2 uglavnom se ne slažem, 3 niti se slažem, niti ne slažem, 4 uglavnom se slažem i 5 u potpunosti se slažem.

REZULTATI

Na Slici 8. prikazano je slaganje predstavnika visokih učilišta s tvrdnjama o digitalizaciji diploma i dopunskih isprava o studiju.

Slika 8. Slaganje predstavnika visokih učilišta s tvrdnjama o digitalizaciji diploma i dopunskih isprava o studiju

Predstavnici visokih učilišta iskazuju pozitivne stavove o digitalizaciji diploma i dopunskih isprava. Posebno pristaju uz tvrdnje o tome da će digitalizacija olakšati razmjenu podataka između subjekata u zemljama članicama EU-a i s drugim institucijama u RH. Visoko slaganje, s prosječnom procjenom iznad 4, prisutno je i za tvrdnje *Omogućiti izdavanje dopunske isprave bez fizičkog kontakta*, i *Smanjiti troškove izdavanja, ovjere kopija i provjere dopunske isprave*. Nešto niže slaganje, bliže srednjoj ocjeni, prisutno je za tvrdnju *Omogućiti potpunije podatke o postignutoj kvalifikaciji*, kao i za negativnu tvrdnju *Povećati administrativno opterećenje za djelatnike koji izdaju dopunsku ispravu*. Procjene slaganja s tvrdnjama o digitalizaciji diplome i dopunske isprave ne razlikuju se statistički značajno s obzirom na vrstu visokog učilišta (javno vs. privatno; sveučilište vs. veleučilište ili visoka škola).

TEME ZA RAZGOVOR

U kvalitativnom dijelu istraživanja dio razgovora bio je posvećen temi digitalizacije diploma i dopunskih isprava o studiju:

- A. *Koje su dobre strane digitalizacije diploma i dopunskih isprava?*
- B. *Koji su nedostaci digitalizacije diploma i dopunskih isprava?*
- C. *Koji su specifični izazovi digitalizacije u visokom obrazovanju Republike Hrvatske?*
- D. *Koji su specifični izazovi digitalizacije na vašem visokom učilištu?*
- E. *Koji su vaši prijedlozi vezani uz digitalizaciju diplome i dopunskih isprava?*

REZULTATI

Predstavnici visokih učilišta jedinstveni su u ocjeni pozitivnih vrijednosti koje digitalizacija ima za sustav visokog obrazovanja i za njegove korisnike. Podržavaju ideje o skoroj digitalizaciji diploma i dopunskih isprava o studiju i smatraju da je „*to smjer kojim treba dalje ići*“.

Dobrim stranama digitalizacije diploma i dopunskih isprava spontano navode sljedeće aspekte:

- povećanje dostupnosti podataka i isprava („*slično kako se sad dolazi do dokumenata u e-građaninu*“)
- olakšano manipuliranje podacima i ispravama (pregledavanje, slanje, provjera)
- ubrzavanje procesa izdavanja i slanja isprava („*ne mora se poštom slati*“, „*olakšava život – smanjuje čekanje u redu*“, „*možda bi se preskočilo i to da se nosi na potpis dekanu*“)
- veća transparentnost i pouzdanost podataka, vjerodostojnost isprava, smanjenje mogućnosti falsificiranja diploma („*da postoji sustav gdje se bilježe diplomanti, bilo bi znatno lakše provjeriti sve diplome*“)
- pojednostavljivanje razmjene podataka s individualnim korisnicima i institucijama („*može se u trenutku preuzeti isprava – ne moramo slati*“)

Predstavnici visokih učilišta izazovnim smatraju sam proces prilagodbe, posebice stručno osposobljavanje osoblja za rad s novim alatima i/ili sustavima i s tim povezane početne troškove. Ne očekuju probleme ni veće otpore. Na to upućuju sljedeći citati:

„Ove godine kriza je prisilila ljude da se počnu koristiti različitim servisima, tako da smo ove godine postigli veliki skok upravo zbog toga. Informatička sprema djelatnika ipak još uvijek nije najbolja. Mislim da je i drugdje tako.“ SJ

„Pitanje je koliko je društvo spremno za digitalizaciju, odnosno kakvo tehničko rješenje ponuditi da se sustav doista koristi... Dosta je teško uvesti takve stvari. Ovo što imamo sad uvodimo već 10 godina i još uvijek ne funkcionira sve glatko. Potrebno je da ljudi uvide korisnost... da su dobro upoznati sa svrhovitošću postupaka.“ SJ

Osim toga, predstavnici visokih učilišta upozoravaju na potrebu kvalitetne regulacije upravljanja podacima i dodjeljivanja ovlasti za pojedine radnje da bi se osigurala sigurnost i povjerljivost osobnih podataka, ali i cjelovitost informacija o studijskom programu i postignućima pojedinog studenta. Valja detaljno mapirati potrebe pojedinih skupina dionika za različitim vrstama i razinama informacija, s obzirom na to da one nisu jedinstvene za sva područja i za sve institucije. Sljedeća dva citata govore o tome:

„Potrebno je detaljnije urediti propise o tome kako i koji će se podaci dijeliti zbog GDPR-a, ali i drugih stvari. Na primjer, potvrde iz e-građanina nisu ni kompletne, opet moraju studenti k nama dolaziti kad trebaju stipendiju jer tamo nema prosjeka ocjena, nema ECTS-a... Stoga valja propisati što je sve potrebno od podataka... a onda bi se moglo na jednostavan način prenijeti.“ VJ

„Različita područja trebaju možda različite informacije, a potrebno je sve uklopiti i u EU prostor... Dosta je u tom sustavu potrebno sve uskladiti, omogućiti različite podatke, ukomponirati nužne podatke, osigurati transparentnost i lako razmjenjivanje podataka. Omogućiti utakanje podataka iz različitih sustava. Smanjiti ručni unos.“ SJ

D. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Provedenim analitičkim postupcima u ovoj projektnoj dionici stečeni su vrijedni uvidi o sadržaju postojećih dopunskih isprava o studiju te praksama njihova izdavanja i korištenja.

- Sam odaziv na sudjelovanje u istraživanju koji se približio 90 % svih visokih učilišta u Republici Hrvatskoj upućuje na važnost teme i na interes koji visoka učilišta pridaju toj temi.
- Analize upućuju na to da se u velikoj većini poštuje struktura dopunskih isprava određena hrvatskim normativnim okvirom i europskim preporukama.
- Nijedno visoko učilište ne izdaje digitalnu inačicu dopunske isprave o studiju.
- Dva elementa isprave zahtijevaju znatniju doradu – ishodi učenja te priznavanje prethodnog učenja i evidentiranje dodatnih aktivnosti i postignuća.
- Analiza 436 stvarnih dopunskih isprava upućuje na visoku razinu podudarnosti između visokih učilišta, ali i na prostor za dodatno usklađivanje, posebice u nekim elementima poput zahtjeva studija, uspjeha, sustava ocjenjivanja i prije spomenutih elemenata.
- Triangulacija rezultata iz triju istraživačkih dionica upućuje na to da se dopunske isprave nedovoljno koriste za nastavak obrazovanja i zapošljavanje, posebice u Republici Hrvatskoj.
- Navedeno upućuje na to da bi s nacionalne razine trebalo intenzivnije i sustavnije promovirati kvalitetu i upotrebljivost te važne isprave kojom se ocrtava obrazovni put i postignuća završenih studenata.
- Za nastavak projekta važan je nalaz koji upućuje na podršku visokih učilišta procesima digitalizacije diploma i dopunskih isprava. Ipak, ovdje valja naglasiti da takav proces ne bi trebao za ishod imati povećanje broja paralelnih sustava, već je potrebno osmisliti ga umrežavanjem, povezivanjem i nadogradnjom postojećih sustava.

